[2024] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 365 : 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 831

ਅੰਜੁਮ ਕਾਦਾਰੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2024 ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰ. 8541)

05 ਨਵੰਬਰ 2024

[ਡਾ. ਧਨੰਜੈ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, * ਸੀਜੇਆਈ,

ਜੇ.ਬੀ ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮਦਰਸਾ ਬੋਰਡ ਐਕਟ, 2004 ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਉੱਠਿਆ ਕਿ ਇਹ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 21 ਏ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹੈੱਡਨੋਟ †

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਮਦਰਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2004 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ - ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਮਦਰਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਕਿ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਐਕਟ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ: -

ਸਥਿਤ: ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਮਦਰਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ -ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਰਾਜ ਦੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਫਰਜ਼ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਧਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਗਾ। ਧਾਰਾ 21-ਏ ਅਤੇ ਆਰਟੀਈ ਐਕਟ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਬੋਰਡ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮਿਆਰ ਦੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਖੋਜਯੋਗ ਹੈ। ਸੂਚੀ III ਦਾ 25 - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉੱਚ-ਸਿੱਖਿਆ ਡਿਗਰੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ ਕਾਮਿਲ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹਨ

*ਲੇਖਕ

ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੂਚੀ । ਦੀ ਐਂਟਰੀ 66 ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਹਨ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 104]

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਮਦਰਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2004 ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ - ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ, ਜੇਕਰ ਐਂਟਰੀ 25 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਸੂਚੀ III - ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ, ਜੇਕਰ ਐਂਟਰੀ 66 ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਸੂਚੀ । ਪੂਰੇ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ, ਜੇਕਰ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ:

ਸਥਿਤ: ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ "ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ" ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਨ ਹਨ - ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਦਰੱਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ - ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਜਿਸ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਜਾਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਧੱਕਦਾ ਹੈ ਐਂਟਰੀ 25, ਸੂਚੀ III ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਆਂਇਕ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਿਰਫ਼ ਅਜਿਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੋਣਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਹਦਾਇਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ (ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਜੋ ਕਿ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਦਰੱਸੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਐਂਟਰੀ 66 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੂਚੀ III ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 25 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਿਆਰਾਂ ਦੇ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਵੇਗਾ - ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਹ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ ਕਾਮਿਲ ਦੀਆਂ 'ਡਿਗਰੀਆਂ' ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 22 ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਕਾਨੂੰਨ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਦੀ ਜਾਂਚ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹਦਾਇਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਡਿਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਕਿਉਂਕਿ ਫਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ

ਅੰਜੁਮ ਕਾਦਾਰੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਕਾਮਿਲ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸਨ - ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਉਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏ.ਸੀ. ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਬੋਰਡ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਪੂਰੇ ਚਰਿੱਤਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਐਕਟ ਨੂੰ ਅਸਲ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਉਪਬੰਧ ਜੋ ਫਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ ਕਾਮਿਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹਨ, ਅਤੇ ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਵੈਧ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 85, 90, 93, 99, 101, 103]

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਐਕਟ, 2004 - ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ:

ਸਥਿਤ: 2004 ਦੇ ਐਕਟ ਦਾ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ - ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਸਕਣ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਡਿਗਰੀ, ਡਿਪਲੋਮਾ ਜਾਂ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣ - ਕਾਨੂੰਨ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਟਾਫ, ਹਦਾਇਤਾਂ, ਉਪਕਰਣਾਂ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਮਦਰੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੁਝ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ - ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ - ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਜਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਿਯਮ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ "ਕਿਸੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਦੁਰਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ"। ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ "ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਾਹਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ" ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਚਰਿੱਤਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ - ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਿਆਰ; ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ - ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਰਾਜ ਦੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਫਰਜ਼ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪੱਧਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਗਾ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਠੋਸ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ - ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਬੋਰਡ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। 14. [ਪੈਰਾ 58, 65, 72, 73]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਧਾਰਾ 21-ਏ ਅਤੇ 30 - ਧਾਰਾ 21-ਏ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 30 ਦਾ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ - ਵਿਆਖਿਆ:

ਸਥਿਤ: ਧਾਰਾ 21-ਏ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਛੇ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਇਹ ਰਾਜ 'ਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ - ਧਾਰਾ 30(1) ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਜ ਦਾ ਹਿੱਤ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਹਦਾਇਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ। ਰਾਜ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ 2004 ਦੇ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਿੱਖਿਆ ਧਾਰਾ 21 ਏ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਰਟੀਈ ਐਕਟ ਜੋ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਉਪਬੰਧ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਧਾਰਾ 30 ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ; ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ - ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਐਕਟ, 2004 - ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮੁਫ਼ਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ, 2009। [ਪੈਰਾ 74-79]

ਸਿੱਖਿਆ/ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ - ਮਦਰੱਸੇ - ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ - ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ - ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। [ਪੈਰਾ 2-23]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਕਲਾ। 25-30, 14-16- ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ - ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਨਿਯਮਨ - ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 37-45]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਧਾਰਾ 30 (1) ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ:

ਸਥਿਤ : ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 30 ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਅਪੰਗਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਧਾਰਨਾ ਲਈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ

ਅੰਜੁਮ ਕਾਦਾਰੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸਾਰਥਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰਤਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ/ਪੇਰਟੀਵਾ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਆਧਾਰ ਢਾਂਚਾ ਸਿਧਾਂਤ - ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ:
ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ: ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਗ III ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ, ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਵਰਗੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ - ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਤੱਤ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ - ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਇੱਕ ਤਕਨੀਕੀ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੱਕ ਲੱਭਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 55]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਮਨ:

ਸਥਿਤ: ਰਾਜ ਦੀ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹੋਰ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ। ਰਾਜ ਵਿਦਿਅਕ ਮਿਆਰਾਂ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮਕ ਉਪਾਅ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਬਾਰੇ ਨਿਯਮ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ 'ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ - ਰਾਜ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਕੋਰਸ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਫਾਈ, ਅਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਜਾਂ ਮਾਨਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 58, 62]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ - ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਿਧਾਂਤ - ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। [ਪੈਰਾ 84]

ਕੇਸ ਲਾਅ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਅੰਸ਼ੁਮਨ ਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਰਿਟ (ਸੀ) ਨੰ. 6049 ਆਫ਼ 2023; ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [1994] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 644; ਡਾ. ਐਮ. ਇਸਮਾਈਲ ਫਾਰੂਕੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [1994] ਪੂਰਕ 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1: (1994) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 360; ਸੇਸ਼ਮਲ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ [1972] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 815: (1972) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 11; ਰਤੀਲਾਲ ਪਨਾਚੰਦ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਰਾਜ [1954] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1055: (1954) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 487; ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [1971] ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 677: (1971) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 269; ਅਰੁਣਾ ਰਾਏ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2002] ਪੂਰਕ 2 ਐਸਸੀਆਰ 266: (2002) 7 ਐਸਸੀਸੀ 368; ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ [1975] 1 ਐਸਸੀਆਰ 173: (1974) 1 ਐਸਸੀਸੀ 717; ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ [2002] ਪੂਰਕ 3 ਐਸਸੀਆਰ 587: (2002) 8 ਐਸਸੀਸੀ 481; ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਨਾਰਾਇਣ [1978] 2 ਐਸਸੀਆਰ 405: 1975 ਪੂਰਕਐਸਸੀਸੀ 1; ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਕੇਰਲਾ ਬਨਾਮ ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼ [2009] 11 ਐਸਸੀਆਰ 142: (2009) 8 ਐਸਸੀਸੀ 46; ਏ.ਪੀ. ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਮੈਕਡੌਵੇਲ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ [1996] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 721: (1996) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 709; ਕਰਨਾਟਕ ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [1978] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1: (1977) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 608; ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2006] ਪੂਰਕ 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1: (2006) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਮਦਰਾਸ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2014] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1: (2014) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2007] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 63: (2008) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2016) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੇਵ. ਮਦਰ ਪ੍ਰੋਵਿੰਸ਼ੀਅਲ [1971] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 734: (1970) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 417; ਕੇਰਲਾ ਸਿੱਖਿਆ ਬਿੱਲ 1957 [1959] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 995: 1958 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 8; ਸੇਂਟਸ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ [1980] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 924: (1980) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 478; ਦਯਾਨੰਦ ਐਂਗਲੋ ਵੈਦਿਕ (ਡੀ.ਏ.ਵੀ.) ਕਾਲਜ ਟਰੱਸਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ [2013] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 821: (2013) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 14; ਸਿੱਧਜਭਾਈ ਸਭਾਈ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਰਾਜ [1963] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 837: 1962 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 150; ਮਿੱਲੀ ਤਾਲੀਮੀ ਮਿਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ [1985] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 410: (1984) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 500; ਫ੍ਰੈਂਕ ਐਂਥਨੀ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਕਰਮਚਾਰੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [1987] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 238: (1986) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 707; ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਕਲਾਸਾਂ

ਹਨਫੀਆ ਅਰਬੀ ਕਾਲਜ [1989] ਪੂਰਕ 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 399: (1990) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 428; ਸੁਪਰੀਓ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2023] 16 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1209: 2023 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 1348; ਸੇਂਟ ਸਟੀਫਨਜ਼ ਕਾਲਜ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ [1991] ਪੂਰਕ 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 121: (1992) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 558; ਜੋਸੇਫ ਸ਼ਾਈਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2018] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 765: (2019) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 39; ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਧਾਰੀਵਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2021] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 823: (2023) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 209; ਨੀਲ ਔਰੇਲੀਅਸ ਨੂਨੇਸ ਬਨਾਮ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ। ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2022] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 970: (2022) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਭਾਰਤੀ ਸੇਵਾ ਸਮਾਜ ਟਰੱਸਟ ਬਨਾਮ ਯੋਗੇਸ਼ਭਾਈ ਅੰਬਾਲਾਲ ਪਟੇਲ [2012] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1054: (2012) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 310; ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਕੇ ਸ਼ਿਆਮ ਸੁੰਦਰ [2011] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1094: (2011) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 737; ਸੋਸਾਇਟੀ ਫਾਰ ਅਨਏਡਿਡ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਜ਼ ਆਫ ਰਾਜਸਥਾਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2012] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 715: (2012) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਪ੍ਰਮਤੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਟਰੱਸਟ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2014] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 712: (2014) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਟੇਟ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਸੈਕੰਡਰੀ ਐਂਡ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕੇ.ਐਸ. ਗਾਂਧੀ [1991] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 772: (1991) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 716; ਮਿਨਰਲ ਏਰੀਆ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਐਨ.ਆਰ. ਬਨਾਮ ਸਟੀਲ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਐਨ.ਆਰ. [2024] 8 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 540: 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 607; ਫੋਰਮ ਫਾਰ ਪੀਪਲਜ਼ ਕਲੈਕਟਿਵ ਈਫੋਰਟਸ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਵੈਸਟ ਬੰਗਾਲ [2021] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 613: (2021) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 599; ਪ੍ਰੋ. ਯਸ਼ਪਾਲ ਅਤੇ ਐਨ.ਆਰ. ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ [2005] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 23: (2005) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 420; ਆਰ.ਐਮ.ਡੀ. ਚਮਾਰਬਾਗਵਾਲਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [1957] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 930: 1957 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 11- ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਯੋਗਿੰਦਰ ਸਿਕੰਦ, ਬੈਸਟਨਜ਼ ਆਫ਼ ਦ ਬਿਲੀਵਰਜ਼: ਮਦਰੱਸੇ ਐਂਡ ਇਸਲਾਮਿਕ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਇਨ ਇੰਡੀਆ (ਪੈਂਗੁਇਨ ਬੁੱਕਸ, 2005); ਅਰਸ਼ਦ ਆਲਮ, 'ਅੰਡਰਸਟੈਂਡਿੰਗ ਮਦਰੱਸੇ' (2003) 38(22) ਇਕਨਾਮਿਕ ਐਂਡ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਵੀਕਲੀ 2123; ਪਦਮਜਾ ਨਾਇਰ, ਦ ਸਟੇਟ ਐਂਡ ਮਦਰੱਸੇ ਇਨ ਇੰਡੀਆ (ਵਰਕਿੰਗ ਪੇਪਰ 15, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ਼ ਬਰਮਿੰਘਮ 2009) 11; ਸੋਸ਼ਲ, ਇਕਨਾਮਿਕ ਐਂਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਸਟੇਟਸ ਆਫ਼ ਦ ਮੁਸਲਿਮ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ: ਏ ਰਿਪੋਰਟ (ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਕਮੇਟੀ, ਕੈਬਨਿਟ ਸਕੱਤਰੇਤ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ) ਅੰਤਿਕਾ ਸਾਰਣੀ 4.4 (293)

ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

https://archive.pib.gov.in/archive/releases98/lyr2003/rdec2003/12122003/r1212200330.html ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਭਾਗ, https://dsel.education.gov.in/spemm;; ਮਦਰੱਸੇ ਵਿੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਯੋਜਨਾ

https://www.education.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/upload_document/SPQEM-scheme.pdf

ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਮਦਰਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2004; ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮੁਫ਼ਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ, 2009; ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗ੍ਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ 1956; ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ; ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਾਲੀਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1976; ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਮਦਰਸਾ ਮਾਨਤਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਨਿਯਮ, 2018; ਮਦਰਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਨਿਯਮ 1969; ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਮਦਰਸਾ ਮਾਨਤਾ ਨਿਯਮ 1987; ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਮਦਰਸਾ ਮਾਨਤਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਯਮ, 2016; ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਮਦਰਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬੋਰਡ ਐਕਟ 1982; ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935।

ਕੀਵਰਡਸ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਮਦਰਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2004 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ; ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ; ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨਾ; ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਿਆਰ; ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ; ਰਾਜ ਦੀ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ; ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪੱਧਰ; ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਲਈ; ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ; ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਿੱਖਿਆ; ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਚਰਿੱਤਰ; ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ; ਉੱਚ-ਸਿੱਖਿਆ ਡਿਗਰੀਆਂ; ਫਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ ਕਾਮਿਲ ਡਿਗਰੀਆਂ; ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਜਾਂ ਹਦਾਇਤਾਂ; ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਿਆਰਾਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਨ; ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ; ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21-ਏ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 30 ਦਾ ਆਪਸੀ ਮੇਲ; ਮੁੱਢਲੀ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ; ਮਦਰੱਸੇ; ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ; ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ; ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ; ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਨਿਯਮਨ; ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ; ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ; ਆਧਾਰ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ; ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ; ਲੋਕਤੰਤਰ; ਸੰਘਵਾਦ; ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਦਾ ਤੱਤ; ਵਿਦਿਅਕ ਮਿਆਰਾਂ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮਕ ਉਪਾਅ; ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ; ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ/ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2024 ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰ. 8541

2023 ਦੇ ਡਬਲਯੂ ਸੀ ਨੰ. 6049 ਵਿੱਚ ਇਲਾਹਾਬਾਦ, ਲਖਨਊ ਬੈਂਚ ਵਿਖੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਫ਼ ਜੁਡੀਕੇਚਰ ਦੇ 22.03.2024 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ

ਨਾਲ

ਅੰਜੁਮ ਕਾਦਾਰੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ

2024 ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰ. 7857, 7821, 7878, 7890 ਅਤੇ 13038, 2024 ਦੀ ਮਾਣਹਾਨੀ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰ. 591 ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. (ਸੀ) ਨੰ. 7878 ਵਿੱਚ 2024 ਦੀ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰ. 2024 ਦੀ 2697 ਵਿੱਚ

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ

ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਐਸ.ਜੀ., ਕੇ.ਐਮ.ਨਟਰਾਜ, ਏ.ਐਸ.ਜੀ., ਸ਼ਰਨ ਦੇਵ ਸਿੰਘ ਠਾਕੁਰ, ਸੀਨੀਅਰ ਏ.ਏ.ਜੀ., ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਵਰੂਪਮਾ ਚਤੁਰਵੇਦੀ, ਐਮ.ਆਰ. ਸ਼ਮਸ਼ਾਦ, ਪੀ. ਚਿਦੰਬਰਮ, ਡਾ. ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਮਨੂ ਸਿੰਘਵੀ, ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ, ਪੀ.ਐਸ. ਪਟਵਾਲੀਆ, ਗੁਰੂ ਐੱਮ. ਐੱਮ. ਖੁਰਨਾਵੀ, ਡਾ. ਦੀਵਾਨ, ਨਚੀਕੇਤਾ ਜੋਸ਼ੀ, ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ, ਐਮ.ਆਰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਦ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਅਭੈਦ ਪਾਰਿਖ, ਮੁਹੰਮਦ ਕੁਮੇਲ ਹੈਦਰ, ਅਰਿਜੀਤ ਸਰਕਾਰ, ਸਈਅਦ ਜਾਫਰ ਰਜ਼ਾ ਜ਼ੈਦੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜ਼ੇਬ ਹਸਨ, ਮੁਹੰਮਦ. ਵਕਸ, ਸ਼ਾਰਿਕ ਅਹਿਮਦ, ਤਲਹਾ ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ, ਤਾਰਿਕ ਅਹਿਮਦ, ਵਿਨੈ ਵਤਸ, ਫੈਜ਼ਾਨ ਅਹਿਮਦ, ਮੈਸਰਜ਼. ਅਹਿਮਦੀ ਲਾਅ ਆਫਿਸ, ਰੋਹਿਤ ਅਮਿਤ ਸਥਾਲੇਕਰ, ਸੰਕਲਪ ਨਰਾਇਣ, ਐੱਮ.ਏ. ਐਸਫ, ਰਿਤੁਧਵਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਾਹੀ, ਐੱਚ.ਪੀ. ਸਾਹੀ, ਸ਼੍ਰੀਵਤਸ ਨਰਾਇਣ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੰਜੀਤਾ ਰੋਹਤਗੀ, ਯਸ਼ ਜੌਹਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਲੁਬਨਾ ਨਾਜ਼, ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਯਾਦਵ, ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਠਾਕਰੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਜਲੇ ਪਟੇਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਛਾਇਆ, ਉਤਕਰਸ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਰੁਣਿਮਾ ਦਾਸ, ਗਗਨ ਕੁਮਾਰ, ਸੰਜੀਵ ਠਾਠ ਕੁਮਾਰ, ਸੰਨਤੀ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਠਾਕੁਰ, ਸ. ਪ੍ਰਨੀਤ ਪ੍ਰਣਵ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਿੰਦੂਰਾ ਵੀ.ਐੱਨ.ਐੱਲ., ਸਾਈਂ ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਰੂਸ਼ੀ ਸਿੰਘ, ਅਮਿਤ ਸ਼ਰਮਾ, ਵਿਕਾਸ ਚੰਦਰ ਸ਼ੁਕਲਾ, ਰਾਹੁਲ ਜੀ. ਤਨਵਾਨੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਭਵਿਆ ਤਿਆਗੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਇਸ਼ਾਨੀ ਨਾਰਾਇਣ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨਿਧੀ ਖੰਨਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਦਿਤੀ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੁਚਿਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਭਾਦਰਸ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਠਾਹਰ ਗੋ। ਅਮਰੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਕਨੂੰ ਅਗਰਵਾਲ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਪਾਠਕ, ਆਦਿਤਿਆ ਦੀਕਸ਼ਿਤ, ਅਮਿਤ ਸ਼ਰਮਾ ਵੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਾਜੇਸ਼ਵਰੀ ਸ਼ੰਕਰ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ, ਅਨਸ ਤਨਵੀਰ, ਏਬਾਦ ਉਰ ਰਹਿਮਾਨ, ਅਫਜ਼ਲ ਅਹਿਮਦ ਸਿੱਦੀਕੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਸੂਮ ਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਮੁਹੰਮਦ. ਆਸਿਫ਼ ਅੱਬਾਸ, ਤਦੀਮੱਲਾ ਭਾਸਕਰ ਗੌਥਮ, ਸੁਬੋਧ ਐਸ ਪਾਟਿਲ, ਅਲਭਿਆ ਧਮੀਜਾ, ਪੁਲਕਿਤ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਸ਼ੁਵੋਦੀਪ ਰਾਏ, ਗੌਤਮ ਸਿੰਘ, ਭਗਤੀ ਵਰਧਨ ਸਿੰਘ, ਅਸ਼ਵਿਨ ਕੇ., ਰਣਜੀਤ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਾਂਤ ਦੂਬੇ, ਮੋਹਨੀਸ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੌਮਿਆ ਕਪੂਰ, ਮਨੁਸ਼ ਕਪੂਰ, ਐੱਮ. ਰੰਜਨ ਸਿਨਹਾ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਗਰਵਾਲ, ਐਡਵੋਕੇਟ. ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ.

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਹੁਕਮ

ਨਿਰਣਾ

ਡਾ: ਧਨੰਜਯਾ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀ.ਜੇ.ਆਈ.

ਵਿਸ਼ਾ - ਸੂਚੀ*

ਏ. ਜਾਣ-ਪਛਾਣ 4

ਬੀ. ਪਿਛੋਕੜ 4

ਏ. ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ 4

*ਸੰਪਾਦਨ ਨੋਟ: ਮੂਲ ਨਿਰਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਨਾ-ਨਿਰਧਾਰਨ।

ਬੀ. ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ 6
ਸੀ. ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ 9
ਡੀ. ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਕਦਮ 18
ਈ. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ
ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ 20
ਐੱਫ. ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਕਦਮ ਅਤੇ
ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 23
ਸੀ. ਬੇਨਤੀਆਂ 24
ਡੀ. ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ
ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਨਿਯਮਨ 29
ਏ. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ 29
ਬੀ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ 34
ਸੀ. ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮਨ 41
ਡੀ. ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਇੱਕ ਨਿਯਮਕ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ 45
ਈ. ਧਾਰਾ 21- ਏ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 30 ਦਾ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ 5
ਈ. ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ 54
ਏ. ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਐਂਟਰੀ 25, ਸੂਚੀ III ਦੇ ਅਧੀਨ
ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ 54
ਬੀ. ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧ ਐਂਟਰੀ 66, ਸੂਚੀ I ਦੇ
ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ 59
ਸੀ. ਪੂਰੇ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੱਟਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ 65
ਐੱਫ. ਸਿੱਟਾ 69

ਏ. ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

1. ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਫ਼ ਜੁਡੀਕੇਚਰ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਮਦਰਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 20042 ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 21 ਏ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ

[1]"ਹਾਈ ਕੋਰਟ"

[2]"ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ"

[3]"ਬੋਰਡ"

[4]ਯੋਗਿੰਦਰ ਸਿਕੰਦ, ਵਿਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਗੜ੍ਹ: ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਦਰੱਸੇ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਸਿੱਖਿਆ (ਪੈਨਗੁਇਨ ਬੁੱਕਸ, 2005)

ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਮਦਰਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਐਕਟ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਬੀ. ਪਿਛੋਕੜ

ਏ. ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

2. 'ਮਦਰਸਾ' ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿੱਚ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੁਗਲਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਵ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਮਦਰੱਸੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨ: (i) ਮਕਤਬ ਜੋ ਮਸਜਿਦਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ; ਅਤੇ (ii) ਮਦਰੱਸੇ ਜੋ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ। "ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੌਰਾਨ, ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨਾਲ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੀ ਸਾਪੇਖਿਕ ਮਹੱਤਤਾ ਘੱਟ ਗਈ।"

3. ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਅਰਬੀ-ਫਾਰਸੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ 1908 ਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਕੋਡ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਮੌਲਵੀ, ਅਲੀਮ ਅਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅਰਬੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਅਤੇ ਕਾਮਿਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਫਾਰਸੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।

4. ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਯੂਪੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਨਿਯਮ 1969 ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਾਨਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯੂਪੀ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਮਦਰੱਸਾ ਮਾਨਤਾ ਨਿਯਮ 1987 ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ। 1987 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 1987 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਟਾਫ਼ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਲਈ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 1996 ਵਿੱਚ, ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੂਪੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਵਕਫ਼ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

5. ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। 1993-1994 ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਅਤੇ ਮਕਤਬਾਂ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨ, ਗਣਿਤ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ ਵਰਗੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਸ਼ੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਏਰੀਆ ਇੰਟੈਂਸਿਵ ਅਤੇ ਮਦਰੱਸਾ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਮਦਰੱਸਾ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਰਵ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ। 11ਵੀਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾ (2007 ਤੋਂ 2011) ਦੌਰਾਨ, ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੋਤ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਅਤੇ ਮਕਤਬਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। 10 ਸਿਰਫ਼ ਉਹ ਮਦਰੱਸੇ ਜੋ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਕਾਨੂੰਨ, ਮਦਰੱਸਾ ਬੋਰਡ, ਜਾਂ ਵਕਫ਼ ਬੋਰਡ ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹਨ, ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ।"

ਬੀ. ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ

6. ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਰਹੇ ਲਗਭਗ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਮਦਰੱਸੇ ਹਨ। ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਣੀ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਹੈ:

ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ	ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਫੰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ	560	1,92,317
ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ (ਗੈਰ-ਰਾਜ ਫੰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ)	3,834	4,37,237
ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ (ਗੈਰ-ਰਾਜ ਫੰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ)	8,970	6,04,834
ਕੁੱਲ	13,364	12,34,388

[5] ਇਬਿਡ

[6]ਅਰਸ਼ਦ ਆਲਮ, 'ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ' (2003) 38(22) ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਫਤਾਵਾਰੀ 2123

[7]ਪਦਮਜਾ ਨਾਇਰ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਅਤੇ ਮਦਰੱਸੇ (ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪੇਪਰ 15, ਬਰਮਿੰਘਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 2009) 11

[8]"1987 ਨਿਯਮ"

[9]"ਮਦਰੱਸਾ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ" (ਮਦਰੱਸਾ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੋ ਮਦਰੱਸਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਸ਼ੇ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਸਨੇ ਮਦਰੱਸਾ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਕਿੱਟਾਂ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬ-ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਪੀਆਈਬੀ, ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੋਤ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ, ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਮਦਰੱਸੇ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਲਈ 5.9 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ (12 ਦਸੰਬਰ 2003) https://archive.pib.gov.in/archive/releases98/lyr2003/rdec2003/12122003/r1212200330.html

[10]ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਭਾਗ, https://dsel.education.gov.in/spemm;

7. ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਰਾਜ-ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਅਧਿਆਪਨ ਸਟਾਫ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਛਿਆਨਵੇਂ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਬਜਟ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜ-ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਵੈਲਡਿੰਗ, ਮਕੈਨਿਕਸ ਅਤੇ ਸਟੈਨੋਗ੍ਰਾਫੀ ਵਰਗੇ ਵਪਾਰ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗਿਕ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੀ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ।

8. ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਾਰ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: (i) ਤਾਥਾਨੀਆ (ਮੁਢਲੀ ਜਮਾਤ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ); (ii) ਫੌਕਨੀਆ (ਉੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਮਾਤ ਛੇਵੀਂ ਤੋਂ ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ); (iii) ਮੌਲਵੀ ਜਾਂ ਮੁਨਸ਼ੀ (ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇ ਬਰਾਬਰ); ਅਤੇ (iv) ਅਲੀਮ (ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਜਾਂ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ)।

9. ਅਲੀਮ ਕਲਾਸਾਂ ਤੱਕ ਦਾ ਸਿਲੇਬਸ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਸਿੱਖਿਆ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। 12 ਮੁਨਸ਼ੀ/ਮੌਲਵੀ ਅਤੇ ਅਲੀਮ ਪੱਧਰਾਂ ਲਈ, ਮਦਰੱਸੇ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ (ਸੁੰਨੀ ਅਤੇ ਸ਼ੀਆ), ਅਰਬੀ ਸਾਹਿਤ, ਫਾਰਸੀ ਸਾਹਿਤ, ਉਰਦੂ ਸਾਹਿਤ, ਆਮ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਆਮ ਹਿੰਦੀ, ਅਤੇ ਵਿਕਲਪਿਕ ਵਿਸ਼ੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਣਿਤ, ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ, ਤਰਕ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨ, ਤਿੱਬ (ਮੈਡੀਕਲ ਵਿਗਿਆਨ), ਅਤੇ ਟਾਈਪਿੰਗ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੁਨਸ਼ੀ/ਮੌਲਵੀ ਅਤੇ ਅਲੀਮ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਇੰਟਰਮੀਡੀਏਟ ਪੱਧਰਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਮਿਡਲ ਕਲਾਸਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। [15]

10. ਕੁਝ ਮਦਰੱਸੇ ਕਾਮਿਲ (ਅੰਡਰਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਡਿਗਰੀ) ਅਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲ (ਪੋਸਟ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਡਿਗਰੀ) ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਕਾਮਿਲ ਅਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲ ਡਿਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਅਤੇ ਪੋਸਟ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ:

ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ 11 ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਯੋਜਨਾ, https://www.education.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/upload_document/SPQEM-scheme.pdf

[12]"ਐਸਸੀਈਆਰਟੀ"

[13]ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸਥਿਤੀ: ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ (ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਕਮੇਟੀ, ਕੈਬਨਿਟ ਸਕੱਤਰੇਤ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ) ਅੰਤਿਕਾ ਸਾਰਣੀ 4.4 (293)

"ਅੰਡਰਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਅਤੇ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮਦਰੱਸਾ ਬੋਰਡ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕਾਮਿਲ ਅਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲ ਡਿਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰਬੀ-ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਦੀਨਯਤ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੋਰਸ, ਜੋ ਕਿ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਰਬੀ-ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਦੀਨਯਤ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕੋਰਸਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ/ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ/ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ/ਪੋਸਟ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।"

11. ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿੱਤਿਆਂ ਲਈ ਯੋਗ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਲੋੜਾਂ ਵਜੋਂ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਇੰਟਰਮੀਡੀਏਟ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਮਿਲ ਅਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਅੰਡਰਗ੍ਰੈਜੁਏਟ ਅਤੇ ਪੋਸਟ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗ੍ਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਚ 2014 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗ੍ਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ 195615 ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਡਿਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਿੱਚ 'ਉਰਦੂ/ਫ਼ਾਰਸੀ/ਅਰਬੀ ਨਾਮਕਰਨ ਨਾਲ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਫਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ ਕਾਮਿਲ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੀ. ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ

12. ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸਨੂੰ 3 ਸਤੰਬਰ 2004 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ "ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਐਕਟ" ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ:

"ਸਿੱਖਿਆ ਕੋਡ ਦੇ ਪੈਰਾ 55 ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟਰਾਰ, ਅਰਬੀ-ਫ਼ਰਾਸੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਰਬੀ-ਫ਼ਰਾਸੀ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ 1995 ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਵਕਫ਼ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਜਿਹੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਸਦੇ ਕਾਰਨ

[14]"ਯੂ ਜੀ ਸੀ"

[15]"ਯੂ ਜੀ ਸੀ ਐਕਟ"

ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਲਾਈ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰਾਰ/ਨਿਰੀਖਕ ਅਰਬੀ-ਫ਼ਰਾਸੀ ਮਦਰੱਸੇ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਰਬੀ-ਫ਼ਰਾਸੀ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਰਬੀ-ਫ਼ਰਾਸੀ ਮਦਰੱਸੇ ਨਿਯਮ, 1987 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਉਕਤ ਨਿਯਮ ਕਿਸੇ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਕਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪੇਚੀਦਗੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ। ਇਸ ਲਈ, ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਹੂਲਤ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਜਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

13. ਭਾਗ 2 ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। "ਸੰਸਥਾ", "ਮਦਰਸਾ ਸਿੱਖਿਆ" ਅਤੇ "ਮਾਨਤਾ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"2. ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ। - ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਦਰਭ ਹੋਰ ਨਾ ਹੋਵੇ:...

(ਜੇ) "ਸੰਸਥਾ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਰਕਾਰੀ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ, ਰਾਮਪੁਰ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਦਰਸਾ ਜਾਂ ਇੱਕ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਮੁਸਲਿਮ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਮਦਰਸਾ-ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ;

(ਐੱਚ) "ਮਦਰਸਾ-ਸਿੱਖਿਆ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਰਬੀ, ਉਰਦੂ, ਪਾਰਸੀਅਨ, ਇਸਲਾਮਿਕ ਅਧਿਐਨ, ਤਿੱਬ ਤਰਕ, ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ;

.....

(ਜੇ) "ਮਾਨਤਾ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਬੋਰਡ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਮਾਨਤਾ;

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

14. ਧਾਰਾ 3 ਬੋਰਡ ਦੇ ਗਠਨ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਇਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ ਲਖਨਊ ਵਿਖੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ ਇੱਕ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸੰਸਥਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਬੋਰਡ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਬੋਰਡ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ (ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ) ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਬੋਰਡ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:

ਏ. ਮਦਰਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੁਸਲਿਮ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਹੈ;
ਬੀ. ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਲਾਈ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਜੋ ਕਿ ਉਪ-ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਹੈ;
ਸੀ. ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਸਰਕਾਰੀ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ, ਰਾਮਪੁਰ;
ਡੀ. ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸੁੰਨੀ-ਮੁਸਲਿਮ ਵਿਧਾਇਕ;
ਈ. ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸ਼ੀਆ-ਮੁਸਲਿਮ ਵਿਧਾਇਕ;
ਐਫ. ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ (ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ.) ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ;
ਜੀ. ਸੁੰਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਦੋ ਮੁਖੀ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦ;
ਐੱਚ. ਸ਼ੀਆ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁਖੀ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦ;
ਆਈ. ਸੁੰਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਦੋ ਅਧਿਆਪਕ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦ;
ਜੇ. ਸ਼ੀਆ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦ;
ਕੇ. ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨ ਜਾਂ ਟਿੱਬ ਅਧਿਆਪਕ;
ਐੱਲ. ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਲਾਈ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲੇਖਾ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਅਧਿਕਾਰੀ;
ਐੱਮ. ਇੰਸਪੈਕਟਰ; 16 ਅਤੇ
ਐੱਨ. ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੇ ਰੈਂਕ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਜੋ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਹੈ।

15. ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿਧੀਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਕੁਝ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੰਨੀ-ਮੁਸਲਿਮ ਜਾਂ ਸ਼ੀਆ-ਮੁਸਲਿਮ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਚੁਣਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਭੰਗ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

16. ਧਾਰਾ 4 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਬੋਰਡ ਤੋਂ ਹਟਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਮੈਂਬਰ ਨੇ "ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਇੰਨੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੈ"। ਧਾਰਾ 5 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6 ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ। ਧਾਰਾ 7 ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 8 ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ ਜਾਂ ਇਸਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਅਸਾਮੀ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

17. ਧਾਰਾ 9 ਜੋ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਬੋਰਡ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿਆਪਕ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੋਰਸ ਸਮੱਗਰੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ, ਡਿਗਰੀਆਂ ਜਾਂ ਡਿਪਲੋਮੇ ਦੇਣ, ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਕਰਵਾਉਣ, ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ, ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਕਰਵਾਉਣ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਜੋਗ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਤਹਿਤਾਨੀਆ, ਦਬੋਵ + ਤਹਿਤਾਨੀਆ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫੌਕਨੀਆ, ਮੁਨਸ਼ੀ, ਮੌਲਵੀ, ਅਲੀਮ, ਕਾਮਿਲ, ਫਾਜ਼ਿਲ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੋਰਸ। ਉਪਬੰਧ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"9. ਬੋਰਡ ਦੇ ਕਾਰਜ। ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬੋਰਡ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਜ ਹੋਣਗੇ, ਅਰਥਾਤ:
(ਏ) ਤਹਿਤਾਨੀਆ, ਫੌਕਨੀਆ, ਮੁਨਸ਼ੀ, ਮੌਲਵੀ, ਅਲੀਮ, ਕਾਮਿਲ, ਫਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੋਰਸਾਂ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ, ਹੋਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਹਦਾਇਤ ਸਮੱਗਰੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ;

(ਬੀ) ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਇੰਟਰਮੀਡੀਏਟ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੋਰਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਇੰਟਰਮੀਡੀਏਟ ਮਿਆਰ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਲਈ ਅਰਬੀ, ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਰਸ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਹੋਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਹਦਾਇਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ;

(ਸੀ) ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਕੋਰਸ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਹੋਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਹਦਾਇਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ;

[16]"ਇੰਸਪੈਕਟਰ" ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2(ਈ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: "(ਈ) "ਇੰਸਪੈਕਟਰ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਨਿਰੀਖਕ, ਅਰਬੀ ਮਦਰੱਸੇ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰੀਖਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ"

(ਡੀ) ਰਾਜ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਰਦੂ ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਮਿਆਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਖਾਲੀ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ;

(ਈ) ਡਿਗਰੀਆਂ, ਡਿਪਲੋਮੇ, ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ-

(i) ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਕੋਰਸ ਕੀਤਾ ਹੈ;

(ii) ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਧੀਨ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਧੀਨ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ;

(ਐੱਫ) ਮੁਨਸ਼ੀ, ਮੌਲਵੀ, ਅਲੀਮ ਅਤੇ ਕਾਮਿਲ ਅਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਕਰਵਾਉਣਾ;

(ਜੀ) ਇਸਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣਾ;

(ਐੱਚ) ਇਸਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਦੇਣਾ;

(i) ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਫੀਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ;

(ਜੇ) ਇਸਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਰੋਕਣਾ;

(ਕੇ) ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨਾ;

(ਐੱਲ) ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮਾਨਤਾ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਮੰਗਣਾ;

(ਐੱਮ.) ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਬੰਧਤ ਹੈ;

(ਐੱਨ) ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਨਵੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਸ਼ਡਿਊਲ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਇਸ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਢੁਕਵੇਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ;

(ਓ) ਫਾਜ਼ਿਲ ਤੱਕ ਮਦਰਸਾ-ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਗਠਿਤ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬੋਰਡ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਅਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਰਨਾ;

(ਪੀ) ਮਦਰਸਾ-ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਾਰੂਲ ਉਲੂਮ ਨਵ ਉਲੂਮ, ਲਖਨਊ, ਮਦਰਸਾ ਬਾਬੁਲ ਲਿਮ, ਮੁਬਾਰਕਪੁਰ, ਆਜ਼ਮਗੜ੍ਹ, ਦਾਰੂਲ ਉਲੂਮ ਦੇਵਬੰਦ, ਸਹਾਰਨਪੁਰ, ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਰਾਮਪੁਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਖੋਜ ਜਾਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(ਪ੍ਰ) ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਹਿਤਾਨੀਆ ਜਾਂ ਫੌਕਨੀਆ ਮਿਆਰ ਤੱਕ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ, ਅਜਿਹੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੌਂਪਣਾ।

(ਆਰ) ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣਾ ਜੋ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਾਂ ਲਗਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਜ ਜਾਂ ਡਿਊਟੀ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਜਾਂ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਹੋਣ ਜਾਂ ਜੋ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣ।

18. ਧਾਰਾ 10 'ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ' ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ ਕੋਲ ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਜਾਂ ਸਹਾਇਕ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਆਮਤਾ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਰੋਕਣ, ਆਯੋਜਿਤ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਲਈ ਫੀਸ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ, ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਮੰਗਣ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਜਿੱਠੇ ਗਏ

ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬੋਰਡ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਧਾਰਾ 11 ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਉੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ" ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 12 ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਨ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ।

19. ਧਾਰਾ 13 'ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ' ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਚਾਰਾਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਬੋਰਡ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਵਾਜਬ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਰਡ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇਗਾ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਹੈ, ਉਹ ਬੋਰਡ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਐਕਟ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨਾ, ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

20. ਧਾਰਾ 14 ਬੋਰਡ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ। ਧਾਰਾ 15 ਅਤੇ 16 ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 17 ਕਮੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪ-ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਗਠਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ।

21. ਧਾਰਾ 20 ਬੋਰਡ ਦੀ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।17 ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਆਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਨੂੰ "ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ" ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਖਾਸ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬੋਰਡ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਆਮਤਾ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਡਿਗਰੀਆਂ, ਡਿਪਲੋਮੇ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਕੋਰਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਧਾਰਾ 21 ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰਵ

ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬੋਰਡ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਮਦਰੱਸਾ ਮਾਨਤਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਯਮ, 2016 ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। 18

22. ਧਾਰਾ 22 ਤੋਂ 26 ਹਰੇਕ ਸੰਸਥਾ ਲਈ 'ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਯੋਜਨਾ' ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ; ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ; ਆਮ ਖਾਲੀ ਅਸਾਮੀਆਂ; ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਉਪ-ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 27 ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਬੋਰਡ ਜਾਂ ਇਸਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਮੇਟੀ/ਉਪ-ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਚੰਗੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜਾਂ ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਨਿਯਮਾਂ, ਨਿਯਮਾਂ, ਉਪ-ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 28 ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ/ਉਪ-ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

23. ਧਾਰਾ 32 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ

[17]ਧਾਰਾ 20 ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ: "20. (1) ਬੋਰਡ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ

(2) ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਆਮਤਾ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਬੋਰਡ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ:-

(ਏ) ਕਮੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪ-ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਗਠਨ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵ;

(ਬੀ) ਡਿਗਰੀਆਂ, ਡਿਪਲੋਮੇ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ;

(ਸੀ) ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ;

(ਡੀ) ਸਾਰੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ, ਡਿਪਲੋਮੇ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਕੋਰਸ;

(ਈ) ਉਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੋਰਡ ਦੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਖੋਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਡਿਗਰੀਆਂ, ਡਿਪਲੋਮੇ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਲਈ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ;

(ਐਫ) ਬੋਰਡ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਫੀਸ;

(ਜੀ) ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ;

(ਐਚ) ਪ੍ਰੀਖਿਅਕਾਂ, ਸੰਚਾਲਕਾਂ, ਕੋਲੇਟਰਾਂ, ਜਾਂਚਕਰਤਾਵਾਂ, ਟੈਬੂਲੇਟਰਾਂ, ਸੈਂਟਰ ਇੰਸਪੈਕਟਰਾਂ, ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟਾਂ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਹਨਤਾਨੇ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਗਰਾਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ;

(ਆਈ) ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਦਾਖਲਾ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ;

(ਜੇ) ਉਹ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

[18]"2016 ਨਿਯਮ

ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।19

ਡੀ. ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਕਦਮ

24. ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ, ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੁਝ ਕਦਮ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਪਾਠਕ੍ਰਮ) ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਦਮ ਹਨ:

ਏ. 15 ਮਈ 2018 ਨੂੰ, ਬੋਰਡ ਨੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ "ਮਾਨਕੀਕਰਨ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਅਕ ਅੱਪਗ੍ਰੇਡੇਸ਼ਨ ਲਿਆਉਣ" ਦੇ ਦੱਸੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਰਕੂਲਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਸਰਕੂਲਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ, ਵਿਗਿਆਨ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਹਿੰਦੀ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦੀਆਂ ਉਪਲਬਧ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 30 ਮਈ 2018 ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਰਕੂਲਰ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਭੇਜੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਲਾਈ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 2018-19 ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੈਸ਼ਨ ਤੋਂ ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿੱਚ ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਲਾਈ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦੀਆਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ;

ਬੀ. ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬੋਰਡ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ 2016 ਦੇ ਨਿਯਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। 2017 ਅਤੇ 2018 ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 2016 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸੋਧਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਜੋ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ। ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਪੜ੍ਹਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਉਰਦੂ, ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਦੀਨਾਇਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਰਬੀ, ਫਾਰਸੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ" ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਉਰਦੂ, ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਰਹੇਗਾ, "ਗਣਿਤ, ਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਆਦਿ" ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਉਰਦੂ, ਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ;20 ਅਤੇ

[19]ਧਾਰਾ 32 ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: "32. ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

ਸੀ. ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਦਿਅਕ ਪੱਧਰਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਸਾਂ ਦੇ ਕੋਰਸਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਕੋਰਸ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸਮੱਗਰੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਬੋਰਡ ਨੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕਈ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। 12 ਅਕਤੂਬਰ 2021 ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਮਿੰਟ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ ਨੇ ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਮੈਥ ਅਤੇ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਾਇੰਸ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਈ. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲਾ

25. 2019 ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਮਦਰੱਸੇ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟ-ਟਾਈਮ ਸਹਾਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 21 ਉਸਨੇ ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਕਈ ਉਪਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। 23 ਅਕਤੂਬਰ 2019 ਦੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਨੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਸਵਾਲ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਉੱਠੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ:

7. ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ, ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦੇ ਹਨ: -
(i) ਕਿਉਂਕਿ ਮਦਰੱਸਾ ਬੋਰਡ 'ਅਰਬੀ, ਉਰਦੂ, ਫਾਰਸੀ, ਇਸਲਾਮੀ-ਅਧਿਐਨ, ਤਿੱਬ ਤਰਕ, ਦਰਸ਼ਨ' ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਸ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਮੈਂਬਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਉਪਰੋਕਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖਰਚੇ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਬੋਰਡ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਖਾਸ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਬਾਰੇ। ਇਹ ਵਿਦਵਤਾਪੂਰਨ ਵਧੀਕ ਮੁੱਖ ਸਥਾਈ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਬੋਰਡ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਐਕਟ, 2004 ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ।

[20]ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਮਦਰੱਸਾ ਮਾਨਤਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਨਿਯਮ, 2018

[21]ਰਿੱਟ ਏ ਨੰ. 2019

(ii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਕੀ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਬੋਰਡ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ/ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬੋਰਡ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਧਰਮ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬੋਰਡ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ?

(iii) ਐਕਟ ਅੱਗੇ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧੀਨ ਚਲਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜੈਨ, ਸਿੱਖ, ਈਸਾਈ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀ ਇਹ ਮਨਮਾਨੀ ਨਾਲ ਮਦਰੱਸੇ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਲਾਭ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ?

8. ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ, 2004 ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ, 2004 ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਉਚਿਤ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

26. ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਪੈਂਡਿੰਗ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ, ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14, 15 ਅਤੇ 21-ਏ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁਫ਼ਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ, 2009,25 ਦੀ ਧਾਰਾ 1(5) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ 'ਤੇ ਵੀ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਮਦਰੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।24 ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰ ਰਹੇ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

27. ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਟੈਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 14 ਜੁਲਾਈ 2023 ਦੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਤਿੰਨ ਮਿੱਤਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਕਈ ਸੰਗਠਨਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ

ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ, ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਮਦਰੱਸਾ ਬੋਰਡ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕਿ ਮਦਰੱਸੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ "ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ" ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਹਵਾਲਾ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:
"ਕੀ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ 'ਤੇ ਖਰੇ ਉਤਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।" 25

28. 22 ਮਾਰਚ 2024 ਦੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਕਥਿਤ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14, 21 ਅਤੇ 21-ਏ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯੂਜੀਸੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 22 ਦੇ ਅਤਿ-ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਖੁਦ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਬਚਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।

29. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਇੰਟਰਮੀਡੀਏਟ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਅਧੀਨ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਿਯਮਤ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੋੜੀਂਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਸੀਟਾਂ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਛੇ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾਵੇ।

ਐੱਫ. ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਕਦਮ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ
30. ਇਮਪੁਗਨਡ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ। 4

[22]ਰਿਟ (ਸੀ) ਨੰ. 6049 ਆਫ 2023 - ਅੰਸ਼ੁਮਨ ਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ।

[23]"ਆਰਟੀਈ ਐਕਟ"

[24]ਧਾਰਾ 1(5) ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: "(5) ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੁਝ ਵੀ ਮਦਰੱਸਿਆਂ, ਵੈਦਿਕ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।"

[25]ਪੈਰਾ 9, ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲਾ।

ਅਪ੍ਰੈਲ 2024 ਨੂੰ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

ਏ. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡਾਂ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਮਦਰੱਸੇ, ਸਬੰਧਤ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਾਂ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਚਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ

ਬੀ. "ਘੱਟ-ਮਿਆਰੀ" ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰਸਮੀ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਮਦਰੱਸੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਮੇਟੀਆਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।26

31. ਇਮਪੁਗਨਡ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਪੀਲਕਰਤਾ(ਆਂ) ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। 5 ਅਪ੍ਰੈਲ 2024 ਨੂੰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਇਮਪੁਗਨਡ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੰਤਰਿਮ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਕਾਰਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, 12 ਅਪ੍ਰੈਲ 2024 ਨੂੰ, ਇਮਪੁਗਨਡ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਰੋਕ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸਰਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸੀ. ਬੇਨਤੀਆਂ

32. ਡਾ. ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਮਨੂ ਸਿੰਘਵੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਸਲਮਾਨ ਖੁਰਸ਼ੀਦ, ਅਤੇ ਡਾ. ਮੇਨਕਾ ਗੁਰੂਸਵਾਮੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਮਪੁਗਨਡ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ:

ਏ. ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ III ਦੀ ਐਂਟਰੀ 25 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 246 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ, ਹਦਾਇਤਾਂ, ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਧਾਰਾ 25 ਤੋਂ 30 ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ;

[26]ਜੀ.ਓ. ਨੰ. 43/52-3-3034-2099/4/2024

ਬੀ. "ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ" ਵਿੱਚ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸੰਕਲਪ ਹੈ। ਧਾਰਾ 25 ਤੋਂ 30 ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਕਰਕੇ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ;

ਸੀ. ਧਾਰਾ 28 ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਮਦਰੱਸੇ ਗਣਿਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਵਰਗੇ ਆਧੁਨਿਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮਦਰੱਸੇ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ "ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਰਦੇਸ਼"। ਧਾਰਾ 28 ਰਾਜ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਫੰਡ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦੀ;

ਡੀ. ਧਾਰਾ 21-ਏ ਛੇ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁਫਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਆਰਟੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 1(5) ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 21-ਏ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ; ਅਤੇ

ਈ. ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਖਲਾਅ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਬਾਰਾਂ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਦਰੱਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਧਾਰਾ 30 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ।

33. ਸ਼੍ਰੀ ਕੇ.ਐਮ. ਨਟਰਾਜ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। ਆਪਣੇ ਜਵਾਬੀ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇਮਪੁਗਨਡ ਜੱਜਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਮਪੁਗਨਡ ਜੱਜਮੈਂਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਟਰਾਜ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਅਯੋਗ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪੂਰੇ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

[27] [1994] 2 ਐਸਸੀਆਰ 644

34. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ:

ਏ. ਐਕਟ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਖੋਜੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ "ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ" ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਉਪਾਅ ਹੈ;

ਬੀ. ਧਾਰਾ 28 ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ 'ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ' ਦੇਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਤੋਂ ਫੰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਰਾਜ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ;

ਸੀ. ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇੱਕ "ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ" ਗਣਰਾਜ ਹੈ, ਧਾਰਾ 21-ਏ, ਧਾਰਾ 25, ਧਾਰਾ 28, ਧਾਰਾ 30 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 41 ਸਾਰੇ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਸਿਧਾਂਤ" ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ;

ਡੀ. ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਰਾਜ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਧਾਰਾ 30 ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹੇਗੀ;

ਈ. ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ III ਦੀ ਐਂਟਰੀ 25 ਵਿੱਚ "ਸਿੱਖਿਆ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ "ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਿੱਖਿਆ" ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ "ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ" ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ

ਐੱਫ. ਐਂਟਰੀ 25, ਸੂਚੀ III ਐਂਟਰੀ 66 ਸੂਚੀ I ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਐਂਟਰੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ 66, ਸੂਚੀ I. ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 22 ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਜੋ ਅੰਡਰਗ੍ਰੈਜੁਏਟ, ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ 'ਤੇ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਡਿਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਨ।

35. ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਧਵੀ ਦੀਵਾਨ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ:

ਏ. ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਅਜਿਹੇ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ, ਸੰਪੂਰਨ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 21 ਅਤੇ 21ਏ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ (ਲੇਖ 14, 15, 16) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੇਸ਼ੇ, ਕਿੱਤੇ, ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਲੇਖ 19(1)(ਜੀ)। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਵਰਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾ, ਜੋ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ, ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਵਰਜਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਵਰਗ ਲਈ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਇਹ ਚੋਣ ਦੀ ਇਹ ਵਾਂਝੀਤਾ ਮਾਣ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲ ਦੀ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 19 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੋਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਦੀ ਹੈ;

ਸੀ. ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ 'ਭਾਈਚਾਰੇ' ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਦਰਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਲਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਏਕੀਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ;

ਡੀ. ਧਾਰਾ 2(ਐੱਚ) ਵਿੱਚ "ਮਦਰਸਾ ਸਿੱਖਿਆ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ "ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ" 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਸਿਰਫ ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ;

ਈ. ਬੋਰਡ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬੋਰਡ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਮੌਜੂਦ ਅਤੇ ਵੋਟਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ "ਗੈਰ-ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ" ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਝੁਕਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 9 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਅਨੁਪਾਤਕ ਭਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ

ਐੱਫ. ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਯੋਗਤਾਵਾਂ "ਇੱਕੋ ਮਦਰੱਸਾ ਈਕੋ ਚੈਂਬਰ" ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਲੋੜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹਨ।

36. ਬਾਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਐਨ.ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ.ਆਰ.) ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ।

ਡੀ. ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮਨ

37. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ, ਲੋਕਤੰਤਰੀ, ਗਣਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 42ਵੀਂ ਸੋਧ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ 'ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ।[28]

ਏ. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ

38. ਧਾਰਾ 14, 15, ਅਤੇ 16 ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ। ਧਾਰਾ 14 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮਾਨਤਾ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਧਾਰਾ 15 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਧਰਮ, ਨਸਲ, ਜਾਤ, ਲਿੰਗ, ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਧਾਰਾ 16 ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਮੌਕੇ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਧਾਰਾ 16(2) ਅੱਗੇ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨਾਲ ਧਰਮ, ਨਸਲ, ਜਾਤ, ਲਿੰਗ, ਵੰਸ਼, ਜਨਮ ਸਥਾਨ, ਨਿਵਾਸ, ਜਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜਾਂ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

39. ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਧਾਰਾ 14, 15 ਅਤੇ 16 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸਮਾਨਤਾ ਕੋਡ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਪਹੁੰਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਜਨਤਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ

[28]ਐਸ ਆਰ ਬੋਮਈ, [304] ਜਸਟਿਸ ਬੀਪੀ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਅਗਰਵਾਲ ਲਈ)

[29]ਐਸ ਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) [304] (ਜਸਟਿਸ ਬੀਪੀ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ)

ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਸਮਾਨਤਾ ਕੋਡ ਰਾਜ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨਾਲ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਵਰਜਦਾ ਹੈ। 31 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਭਰਮ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਸਮਾਨਤਾ ਕੋਡ ਰਾਜ 'ਤੇ ਕੁਝ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਵਿਵਹਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ।32

40. ਧਾਰਾ 25 ਤੋਂ 30 ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ। 33 ਧਾਰਾ 25 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਨੈਤਿਕਤਾ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਭਾਗ III ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਣ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਰਾਜ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਰਥਿਕ,ਵਿੱਤੀ,ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਜਾਂ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ,ਰਾਜ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।34

[30]ਡਾ. ਐਮ ਇਸਮਾਈਲ ਫਾਰੂਕੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1994) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 360 [37]

[31]ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) [148] ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ["148. ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਬਾਰੇ ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਗੱਲ ਜੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨਾਲ ਉਭਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਧਰਮਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਰਵੱਈਆ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਧਰਮ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦਰਅਸਲ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦਾ ਦਖ਼ਲ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਵਰਜਿਤ ਹੈ।"

[32]ਐਸ ਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) [304] (ਜਸਟਿਸ ਬੀ ਪੀ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ) ["148. [...] ਧਾਰਾ 14, 15 ਅਤੇ 16 ਰਾਜ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰੇ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ, ਜਾਤ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਧਰਮ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਭਾਵ, ਰਾਜ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਧਰਮ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਮੂਰਤ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਲਈ, ਸਾਰੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਬਰਾਬਰ ਵਿਵਹਾਰ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧਰਮ, ਨਸਲ ਜਾਂ ਜਾਤ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ, ਨਸਲਾਂ ਅਤੇ ਜਾਤਾਂ ਨਾਲ ਘੱਟ ਅਨੁਕੂਲ ਵਿਵਹਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂ ਪੂਜਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਰੁਤਬੇ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਾਅਦੇ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਧਰਮ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਸਦੇ ਫਰਜ਼ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਹੱਕ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਕਿਰਿਆ ਰਵੱਈਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸੰਕਲਪ ਹੈ। ਇਸ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਕੁਝ ਲੋਕ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਜਾਂ ਦਿਆਲੂ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੱਛਮੀ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਸੋਚ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਇੱਕ ਸੰਕਲਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ।"]

41. ਧਾਰਾ 26 ਹਰੇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ; ਚੱਲ ਅਤੇ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ; ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਕੁਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਵੈਧ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

42. ਧਾਰਾ 27 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸਦੀ ਆਮਦਨ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧਰਮ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜਾਂ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਲਈ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਤਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧਰਮ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜਾਂ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।[36]

[33]ਐਸ ਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) [183] ਜਸਟਿਸ ਕੇ ਰਾਮਾਸਵਾਮੀ ["183. [...] ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀਮਾਬੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਰਾਜ ਨਾ ਤਾਂ ਖਾਸ ਧਰਮ ਪੱਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖਾਸ ਧਰਮ ਵਿਰੋਧੀ। ਇਹ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।"]

[34]ਸੇਸ਼ਮਲ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ (1972) 2 ਐਸਸੀਸੀ 11 [19]; ਬਿਜੋ ਇਮੈਨੁਅਲ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ (1986) 3 ਐਸਸੀਸੀ 615 [19]

[35]ਰਤੀਲਾਲ ਪਨਾਚੰਦ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਰਾਜ (1954) 1 ਐਸਸੀਸੀ 487 [16] ["16. [...] ਧਾਰਾ 26 ਦੇ ਦੋ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਡੀ) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੁਰੰਤ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਏਗੀ। ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਖੋਹ ਸਕਦਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿਸਨੂੰ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਪਰ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਟਰੱਸਟ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਵੈਧ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਇੱਥੇ ਫਿਰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 26(ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਖੁਦ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਜ ਵੈਧ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ, ਜੋ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਾਂ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 26(ਡੀ) ਦੁਆਰਾ ਗਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ।"]

[36]ਐਸ ਆਰ ਬੋਮਈ [304] (ਜਸਟਿਸ ਬੀਪੀ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ)

43. ਧਾਰਾ 28 ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ "ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ" ਦੇਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸੰਪਰਦਾ ਜਾਂ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਰਸਮਾਂ, ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ, ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਦਾ ਉਭਾਰ ਹੈ।37 ਧਾਰਾ 28 ਰਾਜ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ "ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਨਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਸੋਚ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਚੋਣਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਝੁਕਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕ੍ਰਮ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।"38 ਧਾਰਾ 28 ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧਰਮ ਜਾਂ ਉਸ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸੰਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਸਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਧਾਰਾ 28 ਰਾਜ ਨੂੰ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਵਰਜਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।40

44. ਧਾਰਾ 29 ਅਤੇ 30 ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਧਾਰਾ 29(1) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਧਾਰਾ 29(2) ਇਹ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਤੋਂ

[37]ਡੀ ਏ ਵੀ ਕਾਲਜ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (1971) 2 ਐਸ ਸੀ ਸੀ 269 [26]

[38]ਅਰੁਣਾ ਰਾਏ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2002) 7 ਐਸ ਸੀ ਸੀ 368 [78] (ਜਸਟਿਸ ਡੀ ਐਮ ਧਰਮਾਧਿਕਾਰੀ)

[39]ਡੀ ਏ ਵੀ ਕਾਲਜ (ਸੁਪਰਾ) [26] [26. [...] ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹਾਨ ਸੰਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਸਭਿਅਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।"]

[40]ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ (1974) 1 ਐਸ ਸੀ ਸੀ 717 [139] (ਜਸਟਿਸ ਕੇ ਕੇ ਮੈਥਿਊ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈ ਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ) ["139. ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 28(3) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਰਾਜ ਦੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਚਰਿੱਤਰ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਘਟੇਗੀ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਚਰਚ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਵੱਖਰੇਵੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਕੰਧ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਕੀ "ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਚਰਚ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪੈਟਰਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਯੋਗ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਰਾਜ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਉਪਬੰਧ ਹਨ ਜੋ ਸਾਡੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਉਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਦੇ ਹਨ।"

[41]ਕੇਰਲਾ ਸਿੱਖਿਆ ਬਿੱਲ 1957, 1958 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 8 [22] ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ।

ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਸਿਰਫ਼ ਧਰਮ, ਨਸਲ, ਜਾਤ, ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ। ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਜਿਸ ਕੋਲ ਲੋੜੀਂਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਯੋਗਤਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਫੰਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।41

45. ਧਾਰਾ 30 ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ, ਭਾਵੇਂ ਧਰਮ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਣ, ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਧਾਰਾ 30(2) ਰਾਜ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਵਿਤਕਰਾ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿ ਇਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਧਰਮ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ। ਧਾਰਾ 30 ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖਦਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।" ਧਾਰਾ 25 ਤੋਂ 30 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।45

ਬੀ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ

46. ਉਪਰੋਕਤ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਪਬੰਧ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ

[42]ਟੀ ਐਮ ਏ ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ (2002) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 481 [157]

[43]ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਸੁਪਰਾ) [9]; ਟੀ ਐਮ ਏ ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ (ਸੁਪਰਾ) [138] ["138. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 30(1) ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਜਾਂ ਭਰੋਸਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਧਾਰਾ 30(1) ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਆਨੰਦ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਜੋ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।"]

[44]ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਸੁਪਰਾ) [75] (ਜਸਟਿਸ ਐਚ ਆਰ ਖੰਨਾ)

[45]ਐਸ ਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) [183]

[46][1973] ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 : (1973) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.225

ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਗ III। ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 368 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਜਾਂ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਜਾਂ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਚਰਿੱਤਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। 48 ਐਸ ਆਰ ਬੋਮਈ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 49 ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਉੱਠਣ ਵਾਲਾ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

47. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਕੁਝ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 13(2) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏਗਾ ਜੋ ਭਾਗ III ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ

[47]ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ (ਸੁਪਰਾ) [1426] (ਜਸਟਿਸ ਐਚ.ਆਰ. ਖੰਨਾ) ["1426. [...] ਸ਼ਬਦ "ਸੋਧ" ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਗੁਆਏ ਬਿਨਾਂ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ, ਫਿਰ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋਧ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਇਸਨੂੰ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਜਾਂ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਜਾਂ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੋਧ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਅਤੇ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਬਦਲਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਣ ਲਈ, ਨੀਂਹ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਜਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਸਥਾਗਤ ਪੈਟਰਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਸੋਧ" ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਜਾਂ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ।"

[48]ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ (ਸੁਪਰਾ) [292] (ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਸੀਕਰੀ); [487] (ਜਸਟਿਸ ਸ਼ੈਲਟ ਅਤੇ ਗਰੋਵਰ); [1426] (ਜਸਟਿਸ ਐਚ ਆਰ ਖੰਨਾ)।

[49][1994] 2 ਐਸਸੀਆਰ 644 : (1994) 3 ਐਸਸੀਸੀ 1; [29] (ਜਸਟਿਸ ਏਐਮ ਅਹਿਮਦੀ); [151] (ਜਸਟਿਸ ਪੀ ਬੀ ਸਾਵੰਤ (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਲਈ)); [182] (ਜਸਟਿਸ ਕੇ ਰਾਮਾਸਵਾਮੀ); [304] (ਜਸਟਿਸ ਬੀ ਪੀ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਐਸ ਸੀ ਅਗਰਵਾਲ ਲਈ))

[50]ਸਟੇਟ ਆਫ ਏ ਪੀ ਬਨਾਮ ਮੈਕਡੌਵੇਲ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ (1996) 3 ਐਸ ਸੀ ਸੀ 709 [43] ["43. [...] ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸੀਮਤ ਹਨ। ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੋ ਆਧਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, (1) ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ (2) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ।"]; ਸਟੇਟ ਆਫ ਕੇਰਲਾ ਬਨਾਮ ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼ (2009) 8 ਐਸ ਸੀ ਸੀ 46 [45]

[51][1978] 2 ਐਸ ਸੀ ਆਰ 405 : 1975 ਸਪੋਰਟ ਐਸ ਸੀ ਸੀ 1

ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲਵੇ ਜਾਂ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਿਣੇ ਗਏ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 246 ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਤਿ-ਵਿਰੋਧੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: (i) ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ; ਜਾਂ (ii) ਇਹ ਭਾਗ III ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।50

48. ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਨਾਰਾਇਣ, 51 ਵਿੱਚ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1951 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 1974 ਅਤੇ ਚੋਣ ਕਾਨੂੰਨ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 1975 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਨੌਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਸੋਧਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

49. ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਐਨ. ਰੇਅ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 13 ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਉਪਬੰਧ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ

[52]ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ (ਸੁਪਰਾ) [134] ਅਤੇ [137]

[53]ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ (ਸੁਪਰਾ) [136] ["136. ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਿਆਂ ਜਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਅਟੱਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਿਆਂ ਜਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹਨ। ਵਿਧਾਨਕ ਇੰਦਰਾਜ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਹਨ। ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਇੰਦਰਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿਥ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਿਆਂ ਜਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਧਾਨਕ ਉਪਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਵੇਗਾ।"]

[54]ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ (ਸੁਪਰਾ) [357]

[55]ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ (ਸੁਪਰਾ) [691] ਅਤੇ [692]। ["691 [...] ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ, ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ 'ਤੇ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ ਪਰਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿ ਇੱਕ ਕੇਸ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਲਈ ਇੱਕ ਅਥਾਰਟੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਤਰਕਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਵਾਂਗ ਹੀ ਟੈਸਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੈਧਤਾ ਲਈ ਦੋ ਟੈਸਟਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ: (1) ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਧਿਆਇ I, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XI ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ (2) ਇਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 13(1) ਅਤੇ (2) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ "ਮੂਲ ਢਾਂਚਾ", ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਰਿਪੇਖ ਤੋਂ ਬੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਧ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। "ਮੂਲ ਸਾਧਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਇਸਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ - ਇਹ, ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਆਰਚ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ।]

ਸੀਮਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲਿਖਣਾ" ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅਪ੍ਰਭਾਸ਼ਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। 53 ਜਸਟਿਸ ਕੇ.ਕੇ. ਮੈਥਿਊ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ "ਇੱਕ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਪਦੰਡ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ।"54 ਜਸਟਿਸ ਵਾਈ.ਵੀ. ਚੰਦਰਚੂੜ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਸਨ) ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਅਤੇ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ।[55]

50. ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਸਟਿਸ ਐਮ.ਐਚ. ਬੇਗ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਸਨ) ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ।[58]

[56]ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ (ਸੁਪਰਾ) [622]

[57][1978] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 : (1977) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 608 [238]

[58]ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) [197]

[59]ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) [128]

[60]ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) [123]

[61][2006] ਪੂਰਕ 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.1 : (2006) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 ["107. ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਸੀਮਾ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 368 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।"]

[62]ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2008) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 [116]

[63]ਮਦਰਾਸ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2014) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 [109] ["ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ "ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ" ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸੋਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ "ਭਾਗ XI" ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਪੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਮੂਲ ਢਾਂਚਾ" ਅਟੱਲ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਹੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ (ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ) 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਕੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, "ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ" ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਹੋਵੇਗੀ।"]

51. ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ, 57 ਜਸਟਿਸ ਐਨ.ਐਲ. ਅਨਟਵਾਲੀਆ (ਆਪਣੇ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ, ਜਸਟਿਸ ਪੀ.ਐਨ. ਸ਼ਿੰਗਲ, ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜਸਟਿਸ ਵਾਈ ਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਸਨ) ਨੇ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। 58 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਐਮਐਚ ਬੇਗ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।" 59 ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀਮਾ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਨੁਮਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।[60]

52. ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 1 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਰਾਜ ਕਾਨੂੰਨ ਸਮੇਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਦਰਾਸ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਐਸ. ਖੇਹਰ (ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵਜੋਂ) ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਸੰਸਦ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਕਿ ਨਵੇਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ "ਬਦਲਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ।"[64]

53. ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 5 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਨੌਵੇਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 2014 ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਆਂਇਕ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ 2014 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਐਸ. ਖੇਹਰ (ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵਜੋਂ) ਨੇ ਮਦਰਾਸ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਤਰਕ 'ਤੇ ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਸਿਰਫ ਇੱਕ "ਤਕਨੀਕੀ ਨੁਕਸ" ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ "ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ

[64]ਮਦਰਾਸ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (ਸੁਪਰਾ) [136]। ["136. (iii) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ "ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ" ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਸੰਸਦ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਕਿ ਨਵੀਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਅਦਾਲਤ/ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।"]

[65](2016) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.1

[66]ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (ਸੁਪਰਾ) [381]

ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਹਨ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

"381. [...] ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਈ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਚਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਬੰਧਤ ਹਰੇਕ ਧਾਰਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਉਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਚਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ "ਮੂਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ" ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵੇਲੇ "ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਸੇ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਵਾਲੇ ਅਧੀਨ ਲੇਖ (ਆਂ) ਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਦੁਹਰਾਵਾਂਗੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ "ਮੂਲ ਢਾਂਚਾ" ਅਟੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ "ਮੂਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ" ਨੂੰ ਨਕਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ "ਮੂਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ" ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਚੁਣੌਤੀ "ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ" ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ (ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਸਮੇਤ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇ), ਜੋ ਖਾਸ "ਮੂਲ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ" ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

54. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਸਟਿਸ ਲੋਕੁਰ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਖੇਹਰ ਨਾਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਮਤਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ। ਜਸਟਿਸ ਲੋਕੁਰ ਨੇ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ (ਉਪਰਾ)67 ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

[67]ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (ਸੁਪਰਾ) [795] ["795. ਮੌਜੂਦਾ ਚਰਚਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਮੈਂ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1977) 4 ਐਸ ਸੀ ਸੀ 608 (ਸੱਤ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ)] ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸੋਧ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [ਇਸਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਸ਼ਾਇਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।] ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਖਰੇ ਹਨ।"]

55. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਗ III ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਲਈ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ, ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਵਰਗੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਤੱਤ ਪੇਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਇੱਕ ਤਕਨੀਕੀ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੱਕ ਲੱਭਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੀ. ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮ

56. ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ: (i) ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ; (ii) ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ; (iii) ਵਾਜਬ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ

[68]ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੇਵ. ਮਦਰ ਪ੍ਰੋਵਿੰਸ਼ੀਅਲ (1970) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 417 [9]

[69]ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਸੁਪਰਾ) [19] (ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਐਨ. ਰੇ) ["19. [...] ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਮੁੱਖ ਮਾਮਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੰਸਥਾ ਚੁਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਮੇਟੀ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ, ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨਾਲ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ। ਤੀਜਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਾਜਬ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੌਥਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਸੰਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ।"]

[70]ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਸੁਪਰਾ) [30] ["30. [...] ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ, ਚੰਗੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਉਪਾਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੁਚਾਰੂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਉਪਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਜਮਿਤ ਹੋਣਾ ਹੈ।"

[71][1959] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 995: 1958 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 8 [23]

[72]ਕੇਰਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬਿੱਲ (ਸੁਪਰਾ) [24] ਵਿੱਚ

ਅਧੀਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ; ਅਤੇ (iv) ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਿਆਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਇਹ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਦੁਰਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ।

57. ਕੇਰਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬਿੱਲ 1957 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ: (i) ਉਹ ਜੋ ਰਾਜ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੀਆਂ; (ii) ਉਹ ਜੋ ਸਹਾਇਤਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ; ਅਤੇ (iii) ਉਹ ਜੋ ਸਿਰਫ ਮਾਨਤਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ। ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਧਾਰਾ 30(1) ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ।72 ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਆਰ. ਦਾਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ "ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਕਿਸੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਮੰਗ ਸਕਦੀ ਜੋ ਗੈਰ-ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਯੋਗ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ, ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਕੋਈ ਝਲਕ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ ਜਾਂ ਜੋ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ।"73

58. ਰਾਜ ਦੀ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹੋਰ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ।74 ਰਾਜ ਵਿਦਿਅਕ ਮਿਆਰਾਂ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮਕ ਉਪਾਅ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।75 ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਬਾਰੇ ਨਿਯਮ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ 'ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। 76 ਰਾਜ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਕੋਰਸ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਫਾਈ, ਅਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

[73]ਕੇਰਲਾ ਸਿੱਖਿਆ ਬਿੱਲ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ [31]

[74]ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੇਵ ਮਦਰ ਪ੍ਰੋਵਿੰਸ਼ੀਅਲ (ਸੁਪਰਾ) [10]

[75]ਆਲ ਸੇਂਟਸ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ (1980) 2 ਐਸਸੀਸੀ 478 [63]; ਦਯਾਨੰਦ ਐਂਗਲੋ ਵੈਦਿਕ (ਡੀਏਵੀ) ਕਾਲਜ ਟਰੱਸਟ ਅਤੇ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਸੋਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2013) 4 ਐਸਸੀਸੀ 14 [32]

[76]ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਸੁਪਰਾ) [90]

[77]ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੇਵ ਮਦਰ ਪ੍ਰੋਵਿੰਸ਼ੀਅਲ (ਸੁਪਰਾ) [10]; ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ (ਸੁਪਰਾ) [18]

[78]ਸਿੱਧਜਭਾਈ ਸਭਾਈ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਰਾਜ, 1962 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 150 [15]; ਪੀ ਏ ਇਨਾਮਦਾਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2005) 6 ਐਸ ਸੀ ਸੀ 537 [94], [122]

[79]ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਸੁਪਰਾ) [176] (ਜਸਟਿਸ ਕੇ ਕੇ ਮੈਥਿਊ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈ ਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ)

[80]ਪੀ ਏ ਇਨਾਮਦਾਰ (ਸੁਪਰਾ) [103]

59. ਰਾਜ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਵਜੋਂ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਿੰਨ ਟੈਸਟਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ: (i) ਇਹ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; (ii) ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਇਸਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਾਹਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ (iii) ਇਸਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਉੱਤਮਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵੱਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਡਿੱਗਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਿਯਮ ਮਾਨਤਾ ਜਾਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇਗਾ।"

60. ਪੀ.ਏ. ਇਨਾਮਦਾਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੋ ਮੁੱਖ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ: (i) ਮਾਨਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ; ਅਤੇ (ii) ਨਿਯਮ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦਰਜੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ।80

61. ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ, 81 ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਜਾਂ ਮਾਨਤਾ ਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਐਨ. ਰੇਅ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਨਤਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਕੋਲ "ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲਾਭਦਾਇਕ ਕਰੀਅਰ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹੋਣ।"82 ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਦਿਅਕ ਮਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਲਤਾ, ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੋਰਸਾਂ, ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਕੋਰਸਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਧਾਰਾ 30(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ

81 [1975] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.173 : (1974) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 717

82 ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਸੁਪਰਾ) [14]

83 ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਸੁਪਰਾ) [16]

84 ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਸੁਪਰਾ) [14]

85 ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਸੁਪਰਾ) [144]

ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।[84]

62. ਜਸਟਿਸ ਕੇਕੇ ਮੈਥਿਊ (ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈ ਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ) ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ "ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਸਹਿ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਅਨੁਪਾਤਕ ਬਰਾਬਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ:

"145. ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੱਚੇ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ। ਅਜਿਹੇ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਨੁਕਸਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਸਕੂਲਾਂ ਜਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ, ਜਦੋਂ

[86] ਕੇਰਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬਿੱਲ 1957 (ਸੁਪਰਾ) [32] ["32. [...] ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ। ਪਰ ਵੱਖਰੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਸੰਦ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲਾਭਦਾਇਕ ਕਰੀਅਰ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋਣ। ਪਰ ਹੁਣ ਲਾਗੂ ਸਿੱਖਿਆ ਕੋਡ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ, ਗੈਰ-ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਜਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਅਸਲ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 30(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ, ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਅਸਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨਗੀਆਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਸੱਚਾਈ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 30(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।"]; ਮਿੱਲੀ ਤਾਲੀਮੀ ਮਿਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ (1984) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 500 [4]

ਤੱਕ ਇਹ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਕਾਲਜ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।"
ਰਾਜ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਜਾਂ ਮਾਨਤਾ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। 86

ਡੀ. ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਇੱਕ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ
63. ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮਿਆਰ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 3 ਬੋਰਡ ਦੇ ਗਠਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੋਰਡ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਜਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: (i) ਕੋਰਸਾਂ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਕੋਰਸ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ; (ii) ਡਿਗਰੀਆਂ, ਡਿਪਲੋਮੇ, ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ; (iii) ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਕਰਵਾਉਣ; (iv) ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ; (v) ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਦੇਣ; (vi) ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ; ਅਤੇ (vii) ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਵਿੱਚ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ।

64. ਧਾਰਾ 10 ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਇਹ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ: (i) ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਰੋਕਣ; (ii) ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਫੀਸ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ; (iii) ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਜੋ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਟਾਫ, ਹਦਾਇਤਾਂ, ਉਪਕਰਣਾਂ ਜਾਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ; (iv) ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ ਜੋ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਟਾਫ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ, ਉਪਕਰਣਾਂ ਜਾਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ (v) ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੋਰਸਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

[87]ਫਰੈਂਕ ਐਂਥਨੀ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1986) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 707 [16] ["16. ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹਦਾਇਤ ਦੀ ਉੱਤਮਤਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਟਾਫ ਦੀ ਉੱਤਮਤਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗੀ, ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗੀ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ, ਭੱਤਿਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਸੰਸਥਾ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 30(1) ਦੁਆਰਾ ਗਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।"]

[88][1989] ਪੂਰਕ 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 399: (1990) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 428

65. ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਮਦਰਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਡਿਗਰੀ, ਡਿਪਲੋਮਾ ਜਾਂ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਟਾਫ, ਹਦਾਇਤਾਂ, ਉਪਕਰਣਾਂ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਮਦਰੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੁਝ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਕੋਰਸ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਉਪਕਰਣਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਮਦਰੱਸੇ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਮਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਗੀ। ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ।

66. ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਮਦਰੱਸਾ ਹਨਫੀਆ ਅਰਬੀ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਐਕਟ 1982 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇੱਕ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਰਾਜ ਮਦਰੱਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ, ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਸਕੇ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 7(2)(ਐੱਨ) ਨੇ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮਦਰੱਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 30(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਕੋਲ ਵਿਦਿਅਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਕੋਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 7(2)(ਐੱਨ) ਨੂੰ ਧਾਰਾ 30(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਵੈਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

67. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੂਜਾ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਬੋਰਡ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਬੋਰਡ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ:

"7. [...] ਧਾਰਾ 30(1) ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਇੱਕ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦਾ ਗਠਨ ਸਿਰਫ਼ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 30(1) ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਸੰਦ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਜਾਂ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੋਰਡ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬੋਰਡ ਦਾ ਗਠਨ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਿਰਫ਼ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਫਾਰਸੀ, ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਅਧਿਐਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮਦਰੱਸੇ ਦੇ ਹਿੱਤ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।"

68. ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ, ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਕਰਵਾਉਣ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਅਤੇ ਉਪਕਰਣਾਂ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ

[89]ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਸੁਪਰਾ) [92]

[90]ਪੀ ਏ ਇਨਾਮਦਾਰ (ਸੁਪਰਾ) [121] ["121. [...] ਮਾਨਤਾ ਜਾਂ ਮਾਨਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰਤ ਯੋਗਤਾ, ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਉੱਤਮਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਦੁਰਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸ਼ਰਤਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਨਿਯਮਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਕੋਰਸ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਜਾਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤ ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਦਾਖਲਾ, ਸਟਾਫ ਦੀ ਭਰਤੀ ਅਤੇ ਵਸੂਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਫੀਸ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।"]

[91]ਸੁਪਰੀਓ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 2023 ਐਸ ਸੀ ਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ ਸੀ 1348 [158]

[92]ਟੀ ਐਮ ਏ ਪਾਈ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ (ਸੁਪਰਾ) [160-161]

[93]ਟੀ ਐਮ ਏ ਪਾਈ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ (ਉਪਰਾ) [157]

[94]ਸੇਂਟ ਸਟੀਫਨਜ਼ ਕਾਲਜ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ (1992) 1 ਐਸ ਸੀ ਸੀ 558 [97] ["97. ਸੰਵਿਧਾਨ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਲੋਕਤੰਤਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਜੀਵੰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਬਰਾਬਰ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਪੱਧਰ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਰਪੱਖ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਰੇ ਜਾਣ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਵਾਜਬ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਉੱਤਮਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

69. ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਜਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਿਯਮ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ "ਕਿਸੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਦੁਰਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ"।89 ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ "ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਾਹਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ" ਹਨ, ਬਿਨਾਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਚਰਿੱਤਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤੇ।

70. ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 30(1) ਦਾ ਸਾਰ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਹੈ।92 ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 30 ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ "ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਅਪੰਗਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ" ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। 93 ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਧਾਰਨਾ ਲਈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ

ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੇਰਲਾ ਸਿੱਖਿਆ ਬਿੱਲ ਕੇਸ [1959 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ .995: ਏਆਈਆਰ 1958 ਐਸ.ਸੀ. 956] ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਵਰਗਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਸੁਰੱਖਿਆਤਮਕ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ।"]

[95] [2018] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 765: (2019) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 39

[96] ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਧਾਰੀਵਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2023) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 209 [37]

[97] ਜੋਸਫ਼ ਸ਼ਾਈਨ (ਸੁਪਰਾ) [171]

[98] ਨੀਲ ਐਰੇਲੀਓ ਨੂਨਸ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2022) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 [33]

[99] ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਸੁਪਰਾ) [145] (ਜਸਟਿਸ ਕੇ.ਕੇ. ਮੈਥਿਊ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈ.ਵੀ. ਚੰਦਰਚੂੜ)

ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸਾਰਥਕ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰਤਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

71. ਜੋਸਫ਼ ਸ਼ਾਈਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 25 ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਜਸਟਿਸ ਡੀਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਸਮੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਸਾਰਥਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਮਰਥਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।96 ਸਾਰਥਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪਛੜੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਅਕਤੀਗਤ, ਸੰਸਥਾਗਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਣਾਲੀਗਤ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਤਰਜੀਹੀ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇਣਾ ਪਛੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

72. ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ: (i) ਇਹ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ (ii) ਇਹ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਰਾਜ ਦੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਫਰਜ਼ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਸਾਰਥਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ।

---

[100]ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਕੇ. ਸ਼ਿਆਮ ਸੁੰਦਰ (2011) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 737 [21]; ਭਾਰਤੀ ਸੇਵਾ ਸਮਾਜ ਟਰੱਸਟ ਬਨਾਮ ਯੋਗੇਸ਼ਭਾਈ ਅੰਬਾਲਾਲ ਪਟੇਲ (2012) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 310 [26]

[101]ਧਾਰਾ 3, ਆਰਟੀਈ ਐਕਟ

[102][2012] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 715: (2012) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 [64]

[103]ਧਾਰਾ 1(4) ਅਤੇ (5), ਆਰਟੀਈ ਐਕਟ। [ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

"[(4) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 29 ਅਤੇ 30 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ।

(5) ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੁਝ ਵੀ ਮਦਰੱਸਿਆਂ, ਵੈਦਿਕ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।"]

[104][2014] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 712: (2014) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1

73. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਮਦਰਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਬੋਰਡ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਸਾਰਥਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਈ. ਧਾਰਾ 21-ਏ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 30 ਦਾ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ

74. ਧਾਰਾ 21-ਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਛੇ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਅਤੇ

105 ਪ੍ਰਮਤੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਟਰੱਸਟ (ਸੁਪਰਾ) [55] ["55. ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ 2009 ਦੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 12(1)(ਬੀ) ਧਾਰਾ 2(ਐੱਨ)(ii) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲ ਜੋ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਵਰਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਇਸਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਆਵਰਤੀ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੱਚੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਅਧੀਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 2(ਐੱਨ)(iv) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 12(1)(ਸੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਵਾਂਝੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਲਾਸ । ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਪੱਚੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਗੈਰ-ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਪਛੜੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਦੇਣਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 15 ਦੀ ਧਾਰਾ (5) ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾ 'ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਕੂਲ ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ 2009 ਦਾ ਐਕਟ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਕੂਲਾਂ, ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ, 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 30(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, 2009 ਦਾ ਐਕਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 30 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਕੂਲਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸੋਸਾਇਟੀ ਫਾਰ ਅਨਏਡਿਡ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਜ਼ ਆਫ ਰਾਜਸਥਾਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [(2012) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਬਹੁਮਤ ਫੈਸਲਾ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ 2009 ਦਾ ਐਕਟ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਕੂਲਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੈ, ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

106 ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਟੇਟ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਸੈਕੰਡਰੀ ਐਂਡ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕੇ.ਐਸ. ਗਾਂਧੀ (1991) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 716 [13]

107 ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਸੁਪਰਾ) [138] (ਜਸਟਿਸ ਕੇ.ਕੇ. ਮੈਥਿਊ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈ.ਵੀ. ਚੰਦਰਚੂੜ)

108 ਪੀ.ਏ. ਇਨਾਮਦਾਰ (ਸੁਪਰਾ) [122]

ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ 'ਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਧਾਰਾ 21-ਏ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਪੂਰਨ-ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰਟੀਈ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਆਰਟੀਈ ਐਕਟ "ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ" ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। 100 ਧਾਰਾ 3 ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁਫ਼ਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। 101

75. ਸੋਸਾਇਟੀ ਫਾਰ ਅਨਏਡਿਡ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਜ਼ ਆਫ਼ ਰਾਜਸਥਾਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 102 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਰਟੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਕੂਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਢੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਗ੍ਰਾਂਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ, ਵੈਦਿਕ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇਣ ਲਈ ਆਰ.ਟੀ.ਈ. ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ। 103

76. ਪ੍ਰਮਤੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਟਰੱਸਟ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 104 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 21-ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 21-ਏ ਧਾਰਾ 30 ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 21-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਰ.ਟੀ.ਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਭਾਵੇਂ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ, "ਸਕੂਲ ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।"105 ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਰ.ਟੀ.ਈ. ਐਕਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

77. ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬੱਚੇ ਦੇ ਬੌਧਿਕ, ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। 106

78. ਧਾਰਾ 30(1) ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ

[109]ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਾਲੀਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1976, ਧਾਰਾ 57 (ਅਨੁਵਾਦ 3-1-1977)

ਹਿੱਤ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਹਦਾਇਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ। 107 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ: (i) ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉੱਤਮਤਾ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ; ਅਤੇ (ii) ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣਾ। 108 ਰਾਜ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

79. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ 2004 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਿੱਖਿਆ ਧਾਰਾ 21ਏ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ (i) ਆਰਟੀਈ ਐਕਟ ਜੋ ਧਾਰਾ 21-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; (ii) ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਦਰੱਸੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਧਾਰਾ 30 ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ; ਅਤੇ (iii) ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ।

ਈ. ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ
ਏ. ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਐਂਟਰੀ 25, ਸੂਚੀ III ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ

80. ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XI ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਧਾਰਾ 246(2) ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ I (ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ "ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ" ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ (1) ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰੁਕਾਵਟ ਉਪਬੰਧ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਧਾਰਾਵਾਂ (2) ਅਤੇ (3) ਉੱਤੇ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 246(2) ਸੂਚੀ III (ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੋਵਾਂ ਕੋਲ ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ "ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ" ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਧਾਰਾ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰੁਕਾਵਟ ਉਪਬੰਧ ਨਾਲ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਧਾਰਾ (3) ਉੱਤੇ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 264(3) ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਸੂਚੀ II (ਰਾਜ ਸੂਚੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

81. ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ "ਸਿੱਖਿਆ" ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II (ਰਾਜ ਸੂਚੀ) ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਸੀ,

[110]ਖਣਿਜ ਖੇਤਰ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸਟੀਲ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 554 [40-42]

ਜਿਸਦੇ ਤਹਿਤ, "ਸਿੱਖਿਆ" ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਐਂਟਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਂਤਿਕ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ, ਸੂਚੀ II ਦੀ ਐਂਟਰੀ 11 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ:

"11. ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸਿੱਖਿਆ, ਸੂਚੀ I ਦੀ ਐਂਟਰੀ 63, 64, 65 ਅਤੇ 66 ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਦੀ ਐਂਟਰੀ 25 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ।"

82. ਇਸ ਸਮੇਂ, ਸੂਚੀ III ਦੀ ਐਂਟਰੀ 25 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:

"25. ਕਿਰਤ ਦੀ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਿਖਲਾਈ।"

83. 3 ਜਨਵਰੀ 1977 ਤੋਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਾਲੀ-ਦੂਜਾ ਸੋਧ ਐਕਟ), 1009 ਦੁਆਰਾ ਸੂਚੀ II ਦੀ ਐਂਟਰੀ 11 ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਦੀ ਐਂਟਰੀ 25 ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਲਈ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, "ਸਿੱਖਿਆ" ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਧਾਨਕ ਐਂਟਰੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਂਟਰੀ 25, ਸੂਚੀ III ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:

"25. ਸਿੱਖਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਕਨੀਕੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਡਾਕਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਸੂਚੀ I ਦੇ ਐਂਟਰੀ 63, 64, 65 ਅਤੇ 66 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ; ਕਿਰਤ ਦੀ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਿਖਲਾਈ।"

84. ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ110:

ਏ. ਐਂਟਰੀਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਰੋਤ। ਵਿਧਾਨਕ ਐਂਟਰੀਆਂ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਆਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਮ, ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਵਿਆਕਰਨਿਕ ਅਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ;

ਬੀ. ਵਿਧਾਨਕ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੰਗ ਜਾਂ ਪੈਡੈਂਟਿਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ "ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਰਥ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਐਪਲੀਟਿਊਡ" ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੰਦਰਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ

ਸਾਰੇ ਸਹਾਇਕ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;

ਸੀ. ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇੰਦਰਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਓਵਰਲੈਪ ਅਤੇ ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਮੂਲ ਅਤੇ ਤੱਤ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ;

ਡੀ. ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਤੱਤ ਅਤੇ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ "ਰੰਗੀਨ ਕਾਨੂੰਨ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਤੱਤ ਭੌਤਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਿਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪਹਿਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚਾਏਗਾ; ਅਤੇ

ਈ. ਕੁਝ ਇੰਦਰਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾਜ਼ 25, ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿੰਨ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਭਾਵੀ ਓਵਰਲੈਪਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ "ਅਧੀਨ" ਵਰਗੇ ਖਾਸ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵਿਧਾਨਕ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਯੋਗ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਐਂਟਰੀ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਯੋਗ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਕਰਦੀ ਹੈ।

85. ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ "ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ" ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਹਨ। "ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ" ਅਤੇ "ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ" ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਦਰੱਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ। ਵਿਧਾਨਕ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਸਹਾਇਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੱਕ ਵੀ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਜਿਸ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਜਾਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਧੱਕਦਾ।

[111] [2002] ਪੂਰਕ 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 587 : (2002) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 481

[112] ਇਬਿਡ [3-4]

[113] ਧਾਰਾ 254, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ।

[114] ਫੋਰਮ ਫਾਰ ਪੀਪਲਜ਼ ਕਲੈਕਟਿਵ ਇਫੈਸਟਜ਼ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਵੈਸਟ ਬੰਗਾਲ (2021) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 599 [116]

86. ਧਾਰਾ 28 ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ "ਕੁਝ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ" ਹੈ। ਧਾਰਾ 28(1) ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਤੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਧਾਰਾ 28(3) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਇਸਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ। ਐਂਟਰੀ 25 ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ, ਸੂਚੀ III ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ "ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਜੋ ਕੁਝ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਾ 30 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ, ਜੋ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ "ਸਿੱਖਿਆ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

87. ਦਰਅਸਲ, ਸੱਤਵੇਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਦੀ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ 25 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, "ਧਾਰਾ 30(1) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਆਰਟੀਕਲ 29(2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ" 'ਤੇ ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ, 111 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਗਿਆਰਾਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 112 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 30(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਦਾ "ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਦਰਜਾ" ਰਾਜ ਦੀ ਇਕਾਈ ਜਾਂ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਘ ਦੋਵੇਂ "ਸਿੱਖਿਆ" ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਗਿਆਰਾਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਐਂਟਰੀ 25, ਸੂਚੀ III ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

88. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਐਂਟਰੀ 25, ਸੂਚੀ III ਖੁਦ ਖਾਸ ਕਾਰਵ-ਆਉਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਂਟਰੀ ਸੂਚੀ I ਦੇ ਐਂਟਰੀ 63, 64, 65 ਅਤੇ 66 ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਐਂਟਰੀ 'ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ' ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ

[115] [2024] 8 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 540 : 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 607

ਨੇ ਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਐਂਟਰੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਸਦ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ "ਰੰਗੀਨ ਕਾਨੂੰਨ" ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

89. ਸੂਚੀ III (ਸਮਵਰਤੀ ਸੂਚੀ) ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸੰਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। 113 ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ। 114 ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਵਾਲ ਵੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਰਟੀਈ ਐਕਟ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਐਂਟਰੀ 25 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਦਰੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੋਵਾਂ ਐਕਟਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

90. ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਐਂਟਰੀ 25, ਸੂਚੀ III ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਆਂਇਕ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਹਦਾਇਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿ ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ (ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਜੋ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੀ. ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧ ਐਂਟਰੀ 66, ਸੂਚੀ I ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ

91. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੂਚੀ III ਦੀ ਐਂਟਰੀ 25 ਨੂੰ ਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ

[116]ਲੰਮਾ ਸਿਰਲੇਖ, ਯੂਜੀਸੀ ਐਕਟ।

[117]ਓਸਮਾਨੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਟੀਚਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (1987) 4 ਐਸਸੀਸੀ 671; ਡਾ. ਪ੍ਰੀਤੀ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (1999) 7 ਐਸਸੀਸੀ 120; ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਯਸ਼ਪਾਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ (2005) 5 ਐਸਸੀਸੀ 420; ਅੰਨਾਮਲਾਈ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਬਨਾਮ ਸਰਕਾਰ, ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ (2009) 4 ਐਸਸੀਸੀ 590; ਕਲਿਆਣੀ ਮਥੀਵਾਨਨ ਬਨਾਮ ਕੇ.ਵੀ. ਜੈਰਾਜ (2015) 6 ਐਸਸੀਸੀ 363।

[118][2005] 2 ਐਸਸੀਆਰ 23 : (2005) 5 ਐਸਸੀਸੀ 420

ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੂਚੀ । ਦੀ ਐਂਟਰੀ 66 ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:
"66. ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਆਰਾਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਨ।"

92. ਮਿਨਰਲ ਏਰੀਆ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸਟੀਲ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਇੱਕ ਹੋਰ, 115 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਸੂਚੀ II ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ "ਅਧੀਨ" ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ:

"44. ਜਿੱਥੇ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੇ "ਅਧੀਨ" ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। "ਅਧੀਨ" ਵਾਕੰਸ਼ ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਜਾਂ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਸਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਪਿਤ ਜਾਂ ਓਵਰਰਾਈਡ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਇਸਨੇ ਖਾਸ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ - "ਅਧੀਨ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸੂਚੀ II ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਿਧਾਨਕ ਐਂਟਰੀ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਅਧੀਨਗੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸੂਚੀ I ਜਾਂ ਸੂਚੀ III ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੀਮਾਵਾਂ" ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸੂਚੀ II ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

93. ਯੂਜੀਸੀ ਐਕਟ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਐਂਟਰੀ 66 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ "ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਿਆਰਾਂ ਦੇ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਇੱਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗ੍ਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ" ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। 116 ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਸੂਚੀ III ਦੀ ਐਂਟਰੀ 25 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਯੂਜੀਸੀ ਐਕਟ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਮਿਆਰਾਂ ਦੇ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਯੂਜੀਸੀ ਐਕਟ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਵੇਗਾ। 117

94. ਪ੍ਰੋ. ਯਸ਼ਪਾਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ, 118 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਜ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਕਿ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਯੂਜੀਸੀ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਰਾਜ ਨੇ ਸੂਚੀ II ਦੀ ਐਂਟਰੀ 32 ਜੋ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਦੀ ਐਂਟਰੀ 25 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਜੋ ਯੂਜੀਸੀ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਯੂਜੀਸੀ ਐਕਟ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚੀ I ਦੀ ਐਂਟਰੀ 66 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੈਧ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਇਕਸਾਰ ਮਿਸਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ:

"45. ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੂਚੀ II ਦੀ ਐਂਟਰੀ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੂਚੀ III ਦੀ ਐਂਟਰੀ 25 ਦੇ ਅਧੀਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। "ਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ" ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਸਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਖੋਜ ਗਤੀਵਿਧੀ ਲਈ ਢੁਕਵੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਪਾਂਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਸਪਾਂਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 22 ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਡਿਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਕੋਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸਹੂਲਤ ਜਾਂ ਖੋਜ ਲਈ ਸਹੂਲਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 5 ਅਤੇ 6 ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਲਟਰਾਵਾਇਰਸ ਹਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਹਨ।

46. [...] ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਜੋਂ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 22 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਡਿਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗ੍ਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੱਪ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹਨਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਲਈ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਮਿਆਰਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ ਅਸੰਭਵ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੈਂਪਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਯੂਜੀਸੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਹੀ ਸਿਲੇਬਸ, ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪੱਧਰ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ

ਮਿਆਰ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂ ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਕੋਰਸ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

95. ਯੂਜੀਸੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 22 ਡਿਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:

"22. ਡਿਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ (1) ਡਿਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ -
ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਕੇਂਦਰੀ ਐਕਟ, ਸੂਬਾਈ ਐਕਟ ਜਾਂ ਰਾਜ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਿਤ ਜਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 3 ਅਧੀਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਮੰਨੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਡਿਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਈ ਵੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ, ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ, ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਵਜੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇਗੀ।

(3) ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, "ਡਿਗਰੀ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਡਿਗਰੀ ਜੋ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

96. ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) (i) ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਜਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ; ਜਾਂ (ii) ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਡਿਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਧਾਰਾ 3;119 ਜਾਂ (iii) ਸੰਸਦ ਦੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਡਿਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸੰਸਥਾ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ

[119]ਧਾਰਾ 3 ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: "ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦਾ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ - ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਸਥਾ, ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ, ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧ ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 2 ਦੇ ਧਾਰਾ (ਐੱਫ) ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਹੋਵੇ"।

ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ, ਧਾਰਾ 22 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ, "ਡਿਗਰੀ" ਵਿੱਚ ਉਹ ਡਿਗਰੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਯੂਜੀਸੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

97. ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਯੂਜੀਸੀ ਦੇ ਸਥਾਈ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹਦਾਇਤਾਂ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 22 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਵੀਨਤਮ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ, ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਮਾਰਚ 2014 ਵਿੱਚ ਯੂਜੀਸੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 120 ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮਕਰਨ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਯੂਜੀਸੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 22 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਉਰਦੂ/ਫ਼ਾਰਸੀ/ਅਰਬੀ ਨਾਮਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

	ਉਰਦੂ/ਫ਼ਾਰਸੀ/ਅਰਬੀ ਨਾਮਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ			
ਸ. ਨੰ.	ਨਿਰਧਾਰਤ ਡਿਗਰੀਆਂ	ਪੱਧਰ	ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਿਆਦ (ਸਾਲ)	ਦਾਖਲਾ ਯੋਗਤਾ
126.	ਫਾਜ਼ਿਲ	ਬੈਚਲਰ	3 ਸਾਲ	10+2 (ਅਲੀਮ/ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਉਲ-ਉਲੇਮਾ ਮੁੱਢਲਾ)
127.	ਅਫ਼ਜ਼ਲ-ਉਲ-ਉਲਮਾ	ਬੈਚਲਰ	3 ਸਾਲ	10+2 (ਅਲਿਮ/ਅਫ਼ਜ਼ਲ-ਉਲ-ਉਲਮਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ)
128.	ਕਾਮਿਲ	ਮਾਸਟਰਜ਼	2 ਸਾਲ	ਫਾਜ਼ਿਲ/ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਉਲ-ਉਲਮਾ (ਬੀਏ)
129.	ਮੁਮਤਾਜ਼,(ਮੁਮਤਾਜ਼ੁਲ ਤਫ਼ਸੀਰ. ਮੁਮਤਾਜ਼ੁਲ ਮੁਹੱਦਸੀਨ, ਮੁਮਤਾਜ਼ੁਲ ਫ਼ਿਕਹ, ਮੁਮਤਾਜ਼ੁਲ ਅਦਾਹ ਆਦਿ)	ਐਮ.ਫਿਲ.	1 ਸਾਲ	ਕਾਮਿਲ (ਐਮਏ)
ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਮਾਰਕ ਸ਼ੀਟ/ਡਿਗਰੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰੈਕਟਾਂ ਜਾਂ ਸਲੈਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।				

98. ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਕਾਰਜ ਫਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ ਕਾਮਿਲ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਜੋ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਬੈਚਲਰ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਪੋਸਟ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਡਿਗਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਇਹਨਾਂ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਡਿਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ:

ਏ. ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਕਾਮਿਲ ਅਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲ ਕੋਰਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਦਾਇਤਾਂ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਕੋਰਸ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ;

ਬੀ. ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਈ) ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡਿਗਰੀਆਂ, ਡਿਪਲੋਮੇ, ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਧੀਨ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ;

ਸੀ. ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਐਫ) ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਕਾਮਿਲ ਅਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲ ਕੋਰਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਜੀ), (ਐੱਚ) ਅਤੇ (ਜੇ) ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ, ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕਰਨ, ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ

ਡੀ. ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਓ) ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੋਰਡ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ "ਫਾਜ਼ਿਲ ਤੱਕ ਮਦਰੱਸਾ-ਸਿੱਖਿਆ" ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਗਠਿਤ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਉਪਬੰਧ ਕਾਮਿਲ ਅਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲ ਕੋਰਸਾਂ ਅਤੇ ਡਿਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

99. ਮਦਰੱਸਾ ਐਕਟ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਹ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ ਕਾਮਿਲ ਦੀਆਂ 'ਡਿਗਰੀਆਂ' ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 22 ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੂਚੀ III ਦੀ ਐਂਟਰੀ 25, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੂਚੀ I ਦੀ ਐਂਟਰੀ 66 ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਕਾਨੂੰਨ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਸੀ. ਉਪਰੋਕਤ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ

100. ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧ ਜੋ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਿਯਮਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਗਲਤੀ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

101. ਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੀ ਰੱਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਹੀ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:

"(2) ਰਾਜ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏਗਾ ਜੋ ਇਸ ਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਰੱਦ ਹੋਵੇਗਾ।"

102. ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 13(2) ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਇਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਉਦਾਹਰਣ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਲੋਕਸ ਕਲਾਸਿਕਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਆਰ.ਐਮ.ਡੀ. ਚਮਾਰਬਾਗਵਾਲਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 121 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਨਾਮ ਮੁਕਾਬਲਾ ਐਕਟ, 1956 ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਜਸਟਿਸ ਟੀ.ਐਲ. ਵੈਂਕਟਰਮਾ ਅਈਅਰ ਰਾਹੀਂ ਬੋਲਦਿਆਂ, ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ

[121] [1957] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 930 : 1957 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 11

ਦੇ ਰੂਪ-ਰੇਖਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਅਵੈਧ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਵੈਧਤਾ ਇਸਦੇ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਖਾਸ ਉਪਬੰਧ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਅਵੈਧ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਅਪਣਾਏ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

"22. [...]

1. ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵੈਧ ਹਿੱਸੇ ਇਸਦੇ ਅਵੈਧ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਾਰਕ ਹੈ। ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਟੈਸਟ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਵੈਧ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇਕਰ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਬਾਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਵੈਧ ਸੀ। [...]

2. ਜੇਕਰ ਵੈਧ ਅਤੇ ਅਵੈਧ ਉਪਬੰਧ ਇੰਨੇ ਅਟੁੱਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਏ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਅਵੈਧਤਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਐਕਟ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਵੈਧਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਇੰਨੇ ਵੱਖਰੇ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਅਵੈਧ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੋ ਬਚਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬਾਕੀ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਕੋਡ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਭਾਵੇਂ ਬਾਕੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [...]

3. ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਉਪਬੰਧ ਜੋ ਵੈਧ ਹਨ ਉਹ ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਜੋ ਅਵੈਧ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਬਣਦੇ ਹਨ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਸਕੀਮ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਅਵੈਧਤਾ ਵੀ ਪੂਰੇ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗੀ। [...]

4. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵੈਧ ਅਤੇ ਅਵੈਧ ਹਿੱਸੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸਕੀਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ ਪਰ ਅਵੈਧ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਬਚਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇੰਨਾ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

5. ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵੈਧ ਅਤੇ ਅਵੈਧ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰਤਾ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਉਸੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; [...] ਇਹ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਤੱਤ ਹੈ ਜੋ ਭੌਤਿਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਪਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 'ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

6. ਜੇਕਰ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਅਵੈਧ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਹਟਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਬਚਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਅਤੇ ਸੋਧ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਪੂਰੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ। [...]

7. ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਇਸਦੇ ਉਦੇਸ਼, ਸਿਰਲੇਖ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ। [...]

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

103. ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਕਿ ਕੀ ਪੂਰਾ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਵਾਦਾਂ 'ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ ਕਾਮਿਲ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਦੇਸ਼ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ਼ ਫਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ ਕਾਮਿਲ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਜੇਕਰ ਇਹ ਜਾਣਦੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਿੱਸੇ ਅਵੈਧ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇਕਰ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਐਕਟ ਨੂੰ ਅਸਲ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਸਮੱਗਰੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ ਕਾਮਿਲ ਲਈ ਡਿਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਬੋਰਡ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਪੂਰੇ ਚਰਿੱਤਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਿਰਫ਼ ਫਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ ਕਾਮਿਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਪਬੰਧ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹਨ, ਅਤੇ ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵੈਧ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਐੱਫ. ਸਿੱਟਾ

104. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ ਕਿ:

ਏ. ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਮਦਰਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਰਾਜ ਦੀ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਧਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਗਾ;

ਸੀ. ਧਾਰਾ 21-ਏ ਅਤੇ ਆਰਟੀਈ ਐਕਟ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਬੋਰਡ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮਿਆਰ ਦੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ;

ਡੀ. ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਦੀ ਐਂਟਰੀ 25 ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਦਰਸਾ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਜੋ ਉੱਚ-ਸਿੱਖਿਆ ਡਿਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ ਕਾਮਿਲ, ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਯੂਜੀਸੀ ਐਕਟ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਸੂਚੀ I ਦੀ ਐਂਟਰੀ 66 ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

105. ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਫ਼ ਜੁਡੀਕੇਚਰ ਦੇ 22 ਮਾਰਚ 2024 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
106. ਲੰਬਿਤ ਅਰਜ਼ੀਆਂ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹਨ, ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
†ਹੈੱਡਨੋਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ: ਨਿਧੀ ਜੈਨ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਦਿਵਾਕਰ ਜੋਤੀ ਐਡਵੋਕੇਟ